

TURIZEM V EVROPI NEKOČ IN DANES

3. C
Gimnazija Bežigrad
Šol. l. 2016/17

MENTOR: Prof. Mojca Lebar

AVTORJI:

Berčič Mihael
Brečko Laura
Bregar Rebeka
Drnovšek Lara
Golob Ana
Jankovič Jan
Jeglič Lukas
Kastelic Rebeka
Klun Maša
Kozlevčar Kim

Kramar Staš
Marin Maša
Miočič Matej
Mišković Aleksandar
Oblak Jan
Penko Karin
Pollak Peter
Rozman Andraž
Stanič Rok
Šemrov Jaka

Tara Anita
Terjav Gašper
Valentinčič Gregor
Vehovar Jon
Vrabc Anže
Wallas Nik
Yakuntsova Sofya
Zadravec Urška
Zupančič Maks

Kazalo

1 UVOD	4
2 TURIZEM V MESTIH: NEKOČ IN DANES.....	5
3 PODEŽELSKI TURIZEM.....	6
3.1 KAJ JE PODEŽELJE IN KAJ PODEŽELJSKI TURIZEM?	6
3.2 PODEŽELSKI TURIZEM V SLOVENIJI IN DRUGOD PO EVROPI.....	6
4 KMEČKI TURIZEM NA SLOVENSKEM.....	7
4.1 VRSTE KMEČKEGA TURIZMA NA SLOVENSKEM	8
5 EKOTURIZEM	9
6 OBMORSKI TURIZEM V EVROPI	10
7 TURIZEM V ISTRI	11
8 REČNI TURIZEM	11
8.1 REČNI TURIZEM V EVROPI	11
8.1.1 DONAVA	11
8.1.2 VOLGA.....	12
8.1.3 LOARA.....	12
8.2 REČNI TURIZEM V SLOVENIJI	12
8.2.1 SAVA	12
8.2.2 DRAVA	12
8.2.3 SAVINJA	12
9 JAMSKI TURIZEM	13
10 GORSKI TURIZEM	14
11 KULTURNI TURIZEM.....	14
11.1 EUROPA NOSTRA.....	15
12 MUZEJSKI TURIZEM	15
12.1 NEKOČ.....	15
12.2 DANES.....	16
13 KULINARIČNI TURIZEM	16
13.1 SLOVENSKA VINA.....	17
13.2 PITNA VODA – BOGASTVO SLOVENIJE	18
13.3 PIRANSKA SOL.....	18
13.4 LJUBLJANSKA TRŽNICA	18
14 ZDRAVILIŠKI TURIZEM	18
15 VERSKI TURIZEM.....	20

15.1 KATOLIŠKI VERSKI TURIZEM:	20
15.2 PRAVOSLAVNI VERSKI TURIZEM:.....	21
15.3 MUSLIMANSKI VERSKI TURIZEM:	21
15.4 JAKOBOVA POT.....	21
16 ŠPORTNI TURIZEM	22
16.1 POMEN ŠPORTA V TURIZMU	23
17 ZABAVIŠČNI TURIZEM.....	24
18 TURIZEM POVEZAN Z IGRAMI NA SREČO	25
18.1 IGRE NA SREČO NEKOČ.....	25
18.2 RAZVOJ NOVODOBNIH IGRALNIC.....	25
18.3 FRANCOIS BLANC IN NJEGOV POMEN ZA IGRALNIŠTVO V EVROPI.....	25
18.4 ODKRITJE IGRALNEGA AVTOMATA	26
18.5 IGRE NA SREČO DANES.....	26
19 MODNI IN NAKUPOVALNI TURIZEM:.....	26
20 POSLOVNI TURIZEM	28
20.1 UČINKI MICE TURIZMA NA DESTINACIJO	28
20.2 MICE KOT POGON PRIHODNOSTNJEGA RAZVOJA.....	29
20.3 TEŽAVI IN IZBOLJŠAVE ZA PRIHODNOST	29
21 INDUSTRIJSKI TURIZEM V EVROPI	30
21.1 SPLOŠNO O INDUSTRIJSKEM TURIZMU	30
21.2 INDUSTRIJSKI TURIZEM V SLOVENIJI	30
21.2.1 TURIZEM INDUSTRIJSKE DEDIŠČINE	30
21.2.2 OBISKI PODJETIJ, KI ODPIRAJO SVOJA VRATA OBISKOVALCEM Z PREDSTAVITVIJO NJIHOVE PROIZVODNJE	30
21.3 INDUSTRIJSKI TURIZEM PO SVETU	31
21.3.1 NIZOZEMSKA	31
21.3.2 NEMČIJA	31
21.4 EU PODPORA INDUSTRIJSKEMU TURIZMU	31
22 AVTOMOBILSKI TURIZEM	32
22.1 ZAČETKI AVTOMOBILSKEGA TURIZEMA V EVROPI.....	32
22.2 AVTOMOBILSKI TURIZEM DANES	33
23 ZAKLJUČEK.....	34
24 VIRI IN LITERATURA:.....	35

1 UVOD

Turizem je pojem, ki opisuje dejavnost potovanja z namenom oddiha, zabave, razvedrila ... Enak pojem pa opisuje tudi dejavnosti, ki so s takšnim potovanjem tesno povezane. Med te pada oglaševanje turističnih destinacij, skrb za prenočitve, prehrano, športne in kulturne dejavnosti itd. Že iz samega opisa je razvidno, da je turizem zelo obširna, dobro razvita gospodarska panoga, ki pa ima korenine že v daljni preteklosti.

Oblike potovanja s podobnim namenom, kot ga ima turizem danes se pojavijo že v prazgodovini. Čeprav je bilo število »turistov« izredno majhno, so se predvsem premožnejši posamezniki odpravljali tudi na daljša potovanja, ki pa so velikokrat imela verski ali poslovni motiv (trgovanje) se pojavijo tudi dokumentirani primeri potovanj z enim samim namenom, zabavo.

Prvi razmah turizem doživi v času Grkov in Rimljanov, ki so pogosto potovali na 100 kilometrov, da bi obiskali svetišča, templje ali preročišča. Pojavijo se tudi prve priljubljene turistične destinacije, kot so preročišče v Delfih, Apolonov tempelj, Olimpija na Peloponezu itd. Rimljani so poleg svetišč obiskovali še terme in toplice, ki so hitro postale kulturna središča, ki pa so bila pomembna tudi za sklepanje poslov.

Tudi v kasnejših obdobjih npr. Renesansa in Razsvetljenstvo, turizem postane pomemben del kulturnega življenja. S potovanji v priljubljene, kulturno bogate dežele, zlasti Italija, so spoznavali zgodovino in preizkušali tujo kulturo, ki je vplivala na številne umetniške sloge. Misleci so na potovanjih popisovali floro in favno, geološke posebnosti, nastali so številni potopisi itd. Turizem je zlasti v srednjem veku imel pomembno vlogo v razvoju človeške zavesti in številnih znanstvenih, prav tako pa tudi kulturnih panog.

Razvoj turizma je bil že od samega začetka tesno povezan z razvojem tehnologije. Dobro razvito omrežje Rimskih cest, ki so bile zgrajene z namenom transporta vojske, je močno spodbudilo turizem, ki bi bilo brez teh cest močno otežen. Razvoj kartografije je omogočil lažje in bolj direktno premikanje po celinah, saj so bile zlasti trgovske poti dobro poznane in včrtane skoraj na vseh zemljevidih. Tudi razvoj tiskarskega stroja je omogočil večjo razširjenost potopisov, ki so spodbudili vedno večjo množico k obisku tujih dežel.

Največji razmah pa je turizem doživel prav v 20. in 21. stoletju. Z globalizacijo in razvojem komunikacijskih naprav ter številnih transportnih linij se je masa ljudi, ki redno potuje v tuje dežele z namenom oddiha i zabave eksponentno povečala. Turizem je postal cenejši ter dostopnejši veliki množici ljudi na vseh družbenih položajih. Razvile so se številne turistične panoge, ki prej niso bile prisotne, s pomočjo oglaševanja pa so se pojavile tudi turistične »vele destinacije«, katere obišče več milijonov ljudi letno. Turizem je za mnoge dežele postal glavno vir dohodka.

2 TURIZEM V MESTIH: NEKOČ IN DANES

Začetek turizma v mestih je težko umestiti v določeno stoletje. Mesta se med seboj razlikujejo po legi, svoji veljavnosti v svetu, poznavanju... prav zaradi teh dejavnikov, se je turizem v različnih mestih začel razvijati v različnih časovnih obdobjih. Enaki dejavniki pa vplivajo tudi na hitrost razvijanja turizma in obsega, ki ga doseže. Predstavila bom razvoj turizma v drugem največjem slovenskem mestu, Mariboru.

Maribor, ki je drugo največje Slovensko mesto, je zgodovino svojega turizma začelo pisati konec 18. stoletja, saj so imeli skoraj vsi obiski tega mesta v preteklosti predvsem vojaški ali trgovski pomen. V manjši meri so sem potovali tudi romarji, uradniki in umetniki, vendar je bilo njihovo število premajhno, da bi lahko govorili o turizmu. Mesta pa niso obiskovali zaradi radovednost oz. iskanja zabave ter počitka, vendar zaradi nuje oz. nekega specifičnega namena npr. dela, izobrazba itd. To se je začelo spreminjati šele s prihodom industrijske revolucije. Novo nastale železniške proge so začele spreminjati tudi potovalne oblike. Še pred prihodom južne železnice so bili najpogostejši načini transporta vožnja s kočijami, ježa in pešačenje. Potovanja so z izgradnjo železnice postala varnejša, udobnejša, hitrejša in cenejša. Tako so ljudje začeli potovati zaradi zabave in izletov. Torej izgradnja južne železnice je bila za razvoj turizma v Mariboru izredno pomembna, saj je mesto postalo zanimivejše, zlasti pa bolj dostopno večji množici ljudi, ki pa sedaj ni potovala samo zaradi poslov in izobrazbe, temveč zaradi zabave, užitka, počitka in odkrivanja novih kotičkov sveta. Ko so se Mariborčani začeli zavedati pomembnosti urejenosti mesta, ki je v drugi polovici 19. stoletja privlačilo že veliko obiskovalcev, so ustanovili mestno olepševalno društvo, katero je skrbelo za zelene površine, drevesne nasade, sprehajalne poti, prirejalo različne prireditve... Mesto je, z lepoto preobrazbo, postalo priljubljena turistična destinacija. Društvo pa je prav tako skrbelo za ugled in razpoznavnost mesta, tako doma kot v tujini. S pospeševanje turističnega prometa se je ukvarjalo tujsko prometno društvo, ki je skrbelo za promocijo Maribora in okolice, izdelavo turističnih vodnikov, zemljevidov, skrbelo je za prenočitvene zmogljivosti ter prirejalo družabna srečanja in prireditve. Večji obisk je zahteval vse večjo ponudbo gostinskih lokalov in prenočišč. Število obiskovalcev mesta je vse do prve svetovne vojne krepko naraščalo.

Turisti, ki so prihajali v mesto, so svoj čas namenili rekreativnemu oddihu, ki ga v samem mestu in okolici ni primanjkovalo. Tako so se lahko odločali med čolnarjenjem, drsanjem, pohodi v bližnjo okolico (npr. v Kamnico, na Sv. Urban, do romarske cerkve v Rušah...), si oddahnili na kopališču ali pa se sprehajali po lepo urejenih parkih. Pomembna za razvoj turizma med vojnama je bila tujsko-prometna zveza, ki je bila ustanovljena 1926. Predstavljala je združenje lokalnih turističnih organizacij, ki so se zavzemale za povečanje obsega turističnih dejavnosti v Mariboru. Pomembna pridobitev za mesto kakor tudi za tuje obiskovalce je bilo odprtje kopališča Mariborski otok leta 1930. Na njem so prirejali tudi mednarodna tekmovanja, zato so bili redni gostje tudi številni tujci. Mnogi so ta dogodek smatrali kot pričetek sodobnega turizma v Mariboru, saj je Mariborski otok poleg kopališča ponujal tudi različne športne površine ter sprehajalne in tekaške poti.

Med drugo svetovno vojno je bilo mesto porušeno, po vojni pa sta pomembnejši turistični središči postali Drava in Pohorje. Veliko manj pa so vlagali v turistično ureditev samega mesta Maribor, saj je bila velika večina mestnega proračuna namenjena ponovni izgradnji mesta in razvoju težke industrije. Tudi promoviranje kulturno in zgodovinsko pomembnih znamenitosti je bilo premalo. Do večjih vlaganj v turistične objekte je prišlo šele po osamosvojitvi Slovenije, ko se je trg odprl tujcem, kateri so začeli vlagati predvsem v športni turizem, kulinarčni turizem in s tem pritegnili številne turiste željne oddiha v majhnem mestu in njegovi okolici. (Povzeto po: Turk: Razvoj turizma v Mariboru [internet])

Danes se Maribor ponaša z najstarejšo trto v svetu, ki je stara že več kot 400 let. Hiša ob kateri trta raste, je bila včasih del mestnega obzidja, danes pa si v njej lahko ogledate bogato vinsko dediščino. Hiša stoji v starem delu mesta imenovanem Lent. Pod mestne zanimivosti sodijo ostanki mestnega

obzidaj in srednjeveških stolpov, Glavni trg z mestno hišo, Muzej narodne osvoboditve, Pokrajinski muzej Maribor in Umetnostno galerijo, Umetnostno galerijo Maribor, Frančiškansko cerkev, Stolnico in Sinagogo Maribor. Poleg kulturnih znamenitosti mesto ponuja splavarjenje po reki Dravi, glamping v slikovitih vinogradih, adrenalinski park, smučanje na Pohorju, kolesarjenje po okolici, wellness turizem... Lahko rečemo, da so Mariborčani že od nekdaj znali dobro tržiti svoje naravne lepote in znamenitosti. Kljub svoji majhnosti (v primerjavi z ostalimi mesti v Evropi) ima veliko ponudbo za turiste. (Povzeto po: Maribor 2016 [internet])

3 PODEŽELSKI TURIZEM

3.1 KAJ JE PODEŽELJE IN KAJ PODEŽELJSKI TURIZEM?

V razvoju pokrajine in družbe je podeželje sprva predstavljalo izrazito agrarno pokrajino, ki se je po svoji funkciji in videzu jasno ločila od mestne pokrajine ter zato tudi ni bilo težav pri njenem opredeljevanju. Predvsem v starejših virih avtorji omenjajo, da je bilo podeželje sinonim za agrarno pokrajino, kmečko območje. Sam pojem podeželje (ruralna pokrajina) je pravzaprav nastal šele v 19. stoletju, ko je naraščajoča urbanizacija začela večati razlike med agrarno pokrajino in mesti - urbanizirano pokrajino. V zadnjem času se podeželje obravnava širše, glede na njegove značilnosti in dejavnosti, ki se v tem prostoru odvijajo. Podeželje je dokaj nejasen pojem, ki označuje območja zunaj mest, katerih značilne poteze so manjša gostota prebivalstva, prevlada kmetijske in gozdarske dejavnosti v pokrajinski podobi (čeprav to še ne pomeni nujne prevlade kmečkega prebivalstva), navezanost precejšnjega dela nekmetijskih dejavnosti na kmetijsko pridelavo in kmečko prebivalstvo, počasnejša prebivalstvena rast in (ali) zaradi poudarjenega izseljevanja celo upadanje števila prebivalcev, preprostejša socialna slojevitost, tesnejše vezi med ljudmi, večja tradicionalnost in praviloma manjša naselja z nižjimi stopnjami centralnosti.

V Leksikonu geografije podeželja (Kladnik, 1999, 242) je turizem predstavljen kot celota odnosov in pojavov, ki nastanejo ob potovanju ali bivanju oseb, za katere kraj bivanja ni niti stalno bivališče niti kraj zaposlitve. Pomeni tudi gibanje in potrošnjo zunaj kraja stalnega bivališča z željo, da se zadovoljijo rekreativne in kulturne potrebe. Pojem rekreacija pa pomeni različne oblike dejavnosti, namenjene obnovi telesnih in duševnih zmogljivosti ljudi – sprostitve, oddih, razvedrilo (Kladnik, 1999, 201) Zaradi različnega pojmovanja podeželski turizem še nima popolnoma oblikovane podobe. V literaturi se uporablja veliko terminov za opis turističnih aktivnosti v podeželskem okolju, na primer: kmečki turizem, turizem na podeželju, turizem na kmetiji, turizem na vasi. Termini imajo lahko drugačen pomen v različnih okoliščinah. Navkljub ugotavljanju, da je bil kmečki turizem dolgo časa najboljši opis podeželskega turizma, nobeden od teh terminov popolnoma ne ustreza vsem državam v Evropi. Danes je na primer po mnenju dr. Janeza Bogataja »kmečki turizem« pojem, ki se navezuje na čas, ko gre kmet s svojo družino na dopust.

3.2 PODEŽELSKI TURIZEM V SLOVENIJI IN DRUGOD PO EVROPI

Podeželje je bilo v Sloveniji v preteklosti, zlasti po 2. svetovni vojni, potisnjeno razvojno v drugi plan (predvsem z vidika razmišljanja in ravnanj povojnih oblasti). Predstavljeno je bilo kot območje izseljevanja, manjše rasti in stagnacije prebivalstva, s slabšo infrastrukturo in manj pomembnim gospodarskim razvojem, preprostejšo socialno strukturo, s prevlado kmetijske in gozdarske dejavnosti. Podeželskemu prostoru se je pripisovala obrobnost in manjvrednost, ali se ga je opredelilo kot rezervni prostor širjenja mest ter neagrarnih dejavnosti, ki v mestu ne najdejo prostora. Z močno industrializacijo po drugi svetovni vojni, se je podeželje preobrazilo družbenogospodarsko in prostorsko (zgostitve prebivalcev v mestih, odseljevanje s podeželja, delavsko-kmečka gospodinjstva, dnevne selitve). V primerjavi z zahodnoevropskimi državami, kjer se je družbeno-gospodarski in prostorski razvoj osredotočil na mestna območja, podeželje pa je moralo slediti grobim zahtevam kapitalističnega gospodarstva, je slovensko podeželje, predvsem v primestnih in značilnih podeželskih območjih (npr. Gorenjska, Zgornja Savinjska dolina), vzdrževalo dokaj ugodno ravnovesje z mesti. Vzrok

temu je bila drugačna politična usmeritev (zemljiški maksimum), zapoznena in razpršena industrializacija in motorizacija, kar se je odražalo v relativno visokem deležu na podeželju živečega prebivalstva, ki je tam zadovoljevalo precejšen del življenjskih potreb (pridelava hrane, zaposlitev, osnovna oskrbna dejavnost) (Klemenčič, 2006). Razvilo se je izrazito poli funkcijsko podeželje, ki zaradi pestrosti naravnega okolja, rabe tal, ugodne družbenogospodarske sestave in prometne infrastrukture, zagotavlja nadpovprečne pogoje bivanja. To pa le deloma drži za območja praznjenja, prometno bolj oddaljena območja s slabimi naravnimi razmerami za kmetovanje. To so območja vzhodne, južne in zahodne Slovenije, ki so zunaj ožjega vpliva večjih mest. Povojni razvojni trendi so osiromašili gospodarski in demografski napredek teh območij, da večina ni zmožna lastnega razvoja. Novi doseljenci (nekdanji domačini in tujci) le pogojno ohranjajo poselitev. Le redkim lokalnim skupnostim uspeva odgovorjati na izzive sodobnega razvoja.

Eden od razlogov, da se je turizem začel razvijati na podeželju lahko iščemo tudi v izboljšani cestni povezavi. Cestno omrežje ima velik pomen predvsem v ohranjanju poseljenosti in s tem razvoja slovenskega podeželja. Podeželska središča imajo velik pomen z vidika oskrbne, zaposlitvene, socialne in upravne vloge. Po osamosvojitvi Slovenije so številne spremembe (spremembe družbenega, gospodarskega in političnega sistema, dvig življenjskega standarda, močan razvoj motorizacije, izboljševanje dostopnosti, zmanjševanje pomena mest za bivanje in vračanje prebivalstva na podeželje, upravna delitev in številne majhne občine) vplivala na omrežje cest v Sloveniji, še posebej pa na podeželje. Pretekle raziskave cestnega omrežja v Sloveniji, t.im. centralnih naselij, so pokazale, da se največje spremembe dogajajo med centralnimi naselji najnižjih stopenj.

Danes postaja podeželje vse privlačnejše za mestno prebivalstvo, ki v tem prostoru v vse večji meri uresničuje svoje interese: doživljajo stike z naravo ter domačini, športne in druge rekreacijske aktivnosti, estetske kakovosti, podeželsko kulinariko. Podeželje pridobiva na vrednosti tudi z območji neokrnjene narave, s številnimi rastlinskimi in živalskimi vrstami, z izjemnimi doživljajskimi in rekreacijskimi potenciali. Zaradi tega postaja vse bolj zanimivo za razvijajoči se turizem in rekreacijo na podeželju. Prednosti postindustrijske družbe so postavile v ospredje tudi nove vrednote, kot so stik z naravo, ekološko pridelana hrana, občudovanje in doživljanje tradicionalne kulture ter turizem in rekreacijo na podeželju. V tem pogledu tudi nerazvita, oddaljena območja podeželja dobivajo novo vrednost, ker sta se najbolj ohranila tradicionalna podeželska dediščina in čisto naravno okolje. V tem se skriva ena od pomembnih možnosti skladnega regionalnega razvoja. Podeželski turizem predstavlja eno od možnosti za skladen in trajnostni regionalni razvoj podeželskih območij. Dohodki iz podeželskega turizma so lahko za Slovenijo razvojna priložnost ter zelo dragocen vir zasebnega in javnega sektorja. Na območjih z majhnimi kmetijami omogočajo doseganje delnega dohodka in boljšo rabo njenih proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile družinskih članov. Razvoj turizma ustvarja priložnosti, ki ugodno vplivajo na celoten trajnostni razvoj podeželja in države – njeni stebri so gospodarski, socialni in okoljski razvoj. (Povzeto po: Mavri: Podeželski turizem)

4 KMEČKI TURIZEM NA SLOVENSKEM

Kadar si želimo preživeti počitnice izven mesta, daleč stran od množice, stran od hitenja ter prekomernega prometa, se ljudje velikokrat odločijo za obisk podeželja. Tam, v zelenju in miru stoje kmetije, na katerih se poleg kmetijstva ukvarjajo še s turizmom. Počitnice na turističnih kmetijah niso takšne kot oddih na morju ali v zdraviliščih. So drugačne - v tesnem stiku z naravo in ljudmi, z njihovo kulturo, življenjsko modrostjo, šegami itd. Slovenska turistična kmetija bo izpolnila pričakovanja starejših in mlajših. Odrasli bodo na njej našli koticke miru in sprostitve, otroci igrišče brez meja. Odrasli se bodo med večernimi klepeti spoznali z domačini, kmečki otroci pa bodo vrstnike iz mest spoznali s skrivnostmi kmečkega življenja in jih navdušili nad domačimi živalmi in pustolovščinami, ki jih v mestu ni. (Povzeto po: Slovensko podeželje [internet])

4.1 VRSTE KMEČKEGA TURIZMA NA SLOVENSKEM

Kmetije so razvile različne ponudbe zaradi različnih potreb in zahtev turistov. Nekatere ponujajo le hrano in pijačo, druge pa tudi nastanitev. Kmečki turizem je v Sloveniji zelo razširjen, saj je registriranih preko 800 turističnih kmetij. Največ, skoraj 400, predstavljajo turistične kmetije z nastanitvijo, nad 350 je izletniških turističnih kmetij, več kot 100 vinotočev in okoli 30 osmic.

Izletniške turistične kmetije: Izletniške turistične kmetije običajno svoja vrata odprejo le ob koncu tedna, za naročene skupine pa tudi med tednom. Obiskovalcem nudijo tople in hladne jedi in pijačo. Pogosto so združene z vinotoči, ki ponujajo vino in brezalkoholne pijače prav tako pa hladne prigrizke. Osebe, zaposlene na takšni kmetiji, pogosto organizira dejavnosti, kot so opravljanje kmečkih opravil, delavnice ročnih spretnosti, pohodi in izleti v naravo. Na kmetijah, ki nudijo takšne vrste kmečkega turizma, se je pred prihodom potrebno najaviti in pogosto v naprej zagotoviti prenočišče. Na kmetijah, ki nudijo nastanitev, lahko gostje samo najamejo apartmaje, izberejo spanje v skednju ali pa taborijo v bližini kmetije.

Kmečki turizem lahko nudi vse udobje za zahtevne goste, katerim so na voljo lepo urejene sobe ali apartmaji, na svoj račun pa pridejo tudi tisti, ki si želijo prespati na senu ali kampirati v bližini kmetije.

Ekološke turistične kmetije: Kmetije, ki nudijo kmečki turizem, se lahko odločijo tudi za specializirano ponudbo. Takšne so ekološke turistične kmetije; kmetije, ki ponujajo zdrav način življenja. So velikim družinam, kolesarjem, ljubiteljem konj ali invalidom prijazne kmetije, pogosto pa tudi vinogradniške kmetije.

Največkrat si poleg gostinske in nastanitvene ponudbe lahko turistične kmetije tudi ogledamo in spoznamo njene značilnosti. Prikažejo nam lahko vsa dela, ki jih opravljajo na kmetiji in pri delu tudi sami sodelujemo. Mnogokrat se lahko mestni otroci celo prvič srečajo z nekaterimi domačimi živalmi. Zato se marsikateri družini odločijo za tak način dopustovanja. Kmečki turizem, ki je otrokom prijazen pa poleg živali ponuja tudi igrala, na katerih se lahko sprostijo. Otroci in odrasli se lahko odločijo tudi za ježo živali, nekatere kmetije pa ponujajo tudi prevoz potnikov z vprežnimi živalmi. V okolici kmetij si gostje lahko ogledajo lokalne kulturne in naravne znamenitosti in se odpravijo na sprehod v okolico, peš ali s kolesom.

Kmečki turizem na eni strani tako prinaša dodaten zaslužek kmetijam, na drugi pa nudi možnost preživetja v naravi tistim, ki jim je sicer tak način všeč. V Sloveniji predstavlja problem vedno večje opuščanje kmetovanja in s tem tudi zaraščanje kulturne pokrajine. Kmečki turizem tako kmetijam omogoča lažje preživetje, s tem pa se ohranja tudi poseljenost na območjih, ki so demografsko ogrožena.

V današnjem času vedno več ljudi išče mir izven hrupnih mest, povečuje pa se tudi pomen lokalno pridelane hrane. Z obiskom katere od turističnih kmetij bomo tako ne samo napolnili naše želodčke s kulinaričnimi specialitetami in pomirili dušo v naravi, temveč prispevali k ohranjanju slovenskega podeželja. Ko se bomo naslednjič odločali za izlet ali dopust, pogledjmo na katero od turističnih kmetij. Ker jih najdemo po vsej Sloveniji, se nam ni potrebno bati, da ne bi našli zase primerne. Zato moramo podpirati domač turizem, saj ima Slovenija veliko lepih krajev in znamenitosti, o katerih se nam prej niti sanjalo ni. (Povzeto po: Slovensko podeželje [internet]; Turistična kmetija [internet])

5 EKOTURIZEM

Mednarodna zveza za ekoturizem je ekoturizem opredelila kot potovanja v naravna območja, kjer turisti opazujejo nenavadno prostoživečo živalstvo, rastlinstvo... Gre za potovanja v neokrnjena območja, ki naj bi jih obiskovalci s odgovornim ravnanjem taka tudi ohranjali. Ekoturizem raje kot na količino turistov prisega na kvaliteto. Poleg tega, da ozavešča popotnika o okoljskih problemih, krepi gospodarski razvoj lokalnih skupnosti. Neguje tudi spoštovanje do različnih kultur in človekovih pravic. Pomemben del ekoturizma sta tudi ohranjanje biološke in kulturne raznovrstnosti skozi zaščito ekosistemov in promocija trajnostne uporabe biodiverzitete s pomočjo zagotavljanja delovnih mest. Je izkušnja, ki popotnika bogati z novimi znanji o načinih življenja na planetu. Osredotoča se na posameznikovo prostovoljstvo, osebnostno rast in odgovornost do okolja. Odgovoren ekoturizem temelji na programih, ki kolikor je mogoče, zmanjšajo negativne vplive turizma na okolje.

Prvega turista, ki je živel v harmoničnem odnosu z naravo, odkrijemo pred več kot 2000 leti v starogrški družbi: to je bil Herodot, ki je na svojih dolgh potovanjih plul po Črnem in Egejskem morju ter obiskal Egipt in Italijo. Njegova dela pričajo o tem, da se je zanimal za geografske in naravoslovne vede in ne le za zgodovino. V daljne dežele so pogosto potovali tudi drugi filozofi, eden od njih je bil tudi Aristotel. Marco Polo in številni drugi udeleženci ekspedicij so svetu zapustili žive opise „novoodkritih“ dežel. Prav tako so tudi raziskovalci novejšega časa, npr. Georg Forster, Alexander von Humboldt, James Cook ali pa Charles Darwin, potovali v te daljne dežele in opisovali tamkajšnjo naravo in kulturo. Popotniki so bili neobičajne osebnosti in so izstopali iz svojega okolja. Naravoslovne odprave so kmalu začele postajati priljubljena oblika preživljanja prostega časa, pravi razvoj pa so doživele šele konec 19. stoletja, ko je prišlo do prvega razmaha množičnih potovanj (CEBALLOS-LASCURAIN, 1996). Svetovna potovanja niso bila več izključni privilegij elitnih premožnejših slojev šele od srede 20. stoletja. Prva znamenja ekološko usmerjene miselnosti v turizmu segajo v šestdeseta leta prejšnjega stoletja. Nastal je ekološki turizem, ki je bil razumljen kot oblika potovanja, sprejemljiva v okoljskem in socialnem oziru. Nekako od leta 1990 dalje so tovrstni tematiki začeli namenjati več pozornosti tudi v nemškem jezikovnem prostoru. Spremembe v družbi so zahtevale večjo okoljsko osveščenost, v turizmu pa so poskrbele za pravi razmah ekologije. Skovana so bila nova poimenovanja - alternativni, zeleni, „low impact“ ali podeželski (agro) turizem, ki se sicer uporabljajo namesto pojma „ekoturizem“, se pa niso uveljavila v enaki meri. Delovna skupina za ekoturizem v nemškem Zveznem ministrstvu za gospodarsko sodelovanje in razvoj je za področje nemškega jezikovnega prostora ekoturizem obravnavala „kot tisto obliko odgovornega potovanja na sonaravna območja, ki poskuša do najmanjše možne mere zmanjšati negativne vplive na okolje in socialno-kulturne spremembe, prispeva k financiranju zavarovanih območij ter lokalnemu prebivalstvu omogoča ustvarjanje dohodka“. V Evropi ta pojem obsega poleg redke, prave naravne tudi (tradicionalno) kulturno krajino. (Povzeto po: Ekoturizem [internet])

Ekoturizem je postal eden pomembnih načinov potovanja po svetu sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja. Postal je ena najhitreje razvijajočih se panog v turistični industriji. V zadnjih nekaj letih je rast ekoturizma na leto 10-odstotna. K njegovi veliki popularnosti je pripomoglo, da so se turisti vedno bolj zavedali očitnega dejstva, da turistična aktivnost najlepše kraje na svetu spreminja le še v sled tistega, kar so bili, preden se je vanje zapodila horda radovednih popotnikov.

Danes je tehnološka revolucija v transportu in množični komunikaciji tista prvina, ki vedno večjemu številu ljudi omogoča, da iz najrazličnejših koncev sveta potujejo v oddaljene in nekdanj nedosegljive kraje. Ekološki turizem v Evropi je neprimerljiv, ko govorimo o raznolikosti pokrajin. Celina je dom velikih prostranstev, dramatičnih gora, lepot in izkušenj. Nudi ogromno raziskovalnih možnosti, od kolesarjenja do pohodništva, v snegu ali vročini, od polarnega kroga do obal Sredozemlja. Evropa zato velja za eno od najbolj obiskanih ekoturističnih lokacij. (Povzeto po: Ekoturizem [internet])

6 OBMORSKI TURIZEM V EVROPI

Obmorski turizem v Evropi za mnogo držav predstavlja velik vir dohodka. Ta panoga je vsaj do neke mere razvita v vseh državah z morjem, tiste z milejšim mediteranskim podnebjem pa so jo dodobra izpopolnile in jo skušajo čim bolj izkoristiti. V tem prispevku se bomo osredotočili na obmorska letovišča, katerih zgodovina sega v rimske čase.

Obala je za človeka vedno predstavljala tudi prostor za zabavo. Do sredine 19. stoletja so ta privilegij imele le bogatejše družine. Že v prej omenjenih rimskih časih, so se takratni patriciji sproščali na svojih parcelah ob Italijanskem morju. Nekateri britanski otočki so prav tako postali prestižna destinacija za bogataše in plemiče. Ko se je v 19. stoletju plaža razvila v popularen kraj za rekreacijo tudi za delavski razred, je bil to prvi znak za razvoj masovnega turizma ob morju. V prejšnjem stoletju se je razvoj obmorskega turizma že začel, a kot že v antiki, le za bogataše. Predvsem se je to dogajalo na Britanskem otočju, pa tudi v Nemčiji.

Za delavski razred so se obmorska letovišča razvila v Angliji. To je bilo v 50-ih letih 19. stoletja. Ugodne vozovnice in razvite povezave Britanskih železnic so omogočile da so delavci iz vse dežele obiskovali obmorska mesta. Eno prvih mest v razvoju je bilo Blackpool. Masovni obiski so spodbudili vlagatelje in prebivalce obmorskih mest v razvoj infrastrukture. Kmalu so bila najbolj obiskana mesta opremljena s prhami, ki so skrbele za higieno. Na koncu stoletja je bilo v Angliji že več kot 100 takih mest, nekatera z več kot 50.000 prebivalcev. Kmalu se je koncept obmorskih letovišč razširil tudi v Francijo, ki je bila za bogataše popularna destinacija že v 18. stoletju. Po tem se je koncept razširil na jug Francije, to je omogočila železnica do Nice. Ugodno mediteransko podnebje na jugu Francije je omogočilo še hitrejši razvoj te panoge turizma kot v Angliji, saj je bilo pravo uživanje mogoče več mesecev letno kot na otoku. Kmalu so se obmorska letovišča za srednji razred razširila tudi v Ameriko in Avstralijo, kjer je na začetku 20 stoletja popularno postalo surfanje.

Največji razvoj obmorskega turizma in turizma nasploh pa je nastopil v 70 letih 20. stoletja, ko so ugodne letalske karte omogočile globalizacijo masovnega turizma. To še danes najbolj ugaja državam s prijetnim, milim podnebjem.

Masovni turizem je v Evropi dobro razvit. V Angliji se je celoten koncept obmorskega turizma razvil, sedaj pa je v zatonu. Poceni in zelo dostopen transport v Evropi omogoča vsem predstavnikom srednjega razreda obisk najlepših obmorskih letovišč. Angleško podnebje, čeprav je v zadnjih desetletjih veliko toplejše kot prej, ne nudi takih užitkov kot recimo podnebje v južni Franciji, ali pa Italiji. Nekatera obmorska mesta v Angliji so doživela popoln zaton, nekatera druga, kot je recimo Brighton, pa so doživela še večji razvoj. Brighton recimo, ponuja številne poletne šole in druge izobraževalne programe, morje ob mestu sploh ni glavna atrakcija, mesto samo po sebi se je zelo razvilo. A vseeno je mednarodno tekmovanje za Britanska letovišča prehudo in so nedvomno v brezizhodnem zatonu.

Ena izmed najlepših letovišč v Evropi (in tudi na svetu), se nahajajo v Španiji, Franciji, Italiji, Grčiji, Hrvaški... Hrvaška z dolgo obalo in številnimi otoki, ter čudovitim mediteranskim podnebjem privabi turiste vseh starosti, ponuja pa sprostitev, lepe plaže- kopanje, nočno življenje, zelo dobro prehrano in še več. To seveda privablja in je tudi posledica številnih vlagateljev.

Poletje je za mnoge najprijetnejši letni čas, najlepši kraj da ga preživimo pa je morje. Masovni turizem ima prednosti in slabosti, vse večje vlaganje in kupovanje parcel ob morju pa lahko kmalu preraste v preobrazbo te panoge. Upamo lahko, da se obmorski turizem ne spremeni v to kar je bil na začetku- eksotika za bogataše. (Povzeto po: Seaside resort [internet])

7 TURIZEM V ISTRI

Zgodovina Istrskega polotoka ima zanimivo ozadje, kljub majhnosti polotoka. Geostrateška pozicija je povzročila zanimanje številnih strategov, in s tem povzročila izjemno zgodovinsko pestrost. Istra je poleg naravnih bogastev nudila človeku še marsikaj. Razvoj turizma pa je uspel le tistim, ki so znali izkoristiti delavne navade domačinov, običajno so bili to posamezniki ne-slovanskega porekla, kasneje so k razvoju turizma pripomogli predvsem Avstrijci.

Obmorski kraji, kot so na primer Gradež, Opatija, Portorož in drugi, so se v času razvoja moderne tehnologije začeli razvijati v kopališke destinacije in morska zdravilišča. Med ljudmi v kopenskih predelih, so te kraji veljali kot destinacije za pobeg pred mrzlim in grdim vremenom, predvsem v zimskem delu leta. Dr. Juraj Matija Šporer, dr. Šime Mandić in ostali, ter potomec beneške družine Iginia Ritter von Scarpa, so močno pripomogli k razvoju zdraviliškega turizma v Istri. V Piranu pa se je pojavila zelo znana zdravstvena storitev doktorja Giovannija Lugnani, ki je zdravil revmatične paciente s slanico. V zdravilišča so lahko prišli le premožni predstavniki družbe, saj dejavnosti v obalnem turizmu dolgo časa niso bile dosegljive marsikomu. (Povzeto po: Retrospektiva turizma Istre [internet])

V sami Istri se je poleg zdraviliškega turizma razvijal tudi prehranski in kmečki turizem. Čeprav se nam dandanes zazdi, da so turistične kmetije postale »turistične« šele v bližnji zgodovini, ta domneva na žalost ne drži. Že v samem začetku 18. Stoletja so se pojavile prve turistične kmetije, ki so v začetku služile preživetju kmetov, s prodajo izdelkov. Na Istrskem polotoku lahko zasledimo kar nekaj »odročnih« krajev, kjer so se že od nekdaj ukvarjali z kmetijstvom. Vožnje do večjih mest za prodajo izdelkov, se jim finančno niso splačale, zato so začeli prodajati izdelke mimoidočim, občasno političnim obiskom, oziroma »oblasti« v tem času. (Povzeto po: Istra-zgodovina [internet])

Razvijanje turizma je najmočnejše potekalo v obalnih mestih poleg zdravilišč, kjer so se začeli razvijati hoteli in krčme. Pogosto so tam sestankovali vladarji oziroma oblast, si privoščili kakšen krajši oddih oz. našli prostor za poslovno delo. S tem se je postopoma začel razvijati turizem, premožni člani družbe, pa so jim sledili, tako kot dandanes sledimo modnim muham. Sami hoteli, gostilne in ostala poslopja so razvijala tako družaben kot kulinarichen del turizma. Hrana je pomemben dejavnik pri samem razvoju. Istra z bogato zgodovino in menjavanjem prebivalstva skrbi za pestro kulinarčno ponudbo, ki je bila vsekakor v takratnem času bolj razvita kot sedaj. Predvsem menjavanje ne-slovanskih narodov je povzročilo pestrost v ponudbi.

Turizem v Istri so iz vidika razvoja zaznamovali predvsem Avstrijci, ki so s svojim pristopom uspeli prebivalce povezati skupaj in dejansko prvi začeli graditi »turizem« v današnjem pomenu besede.

8 REČNI TURIZEM

Reke v Evropi in Sloveniji služijo kot meja med državni in pokrajinami, trgovske poti, viri energije (npr. električne) itd. Številne evropske reke so znani umetniki obravnavali v pesmi, prozi. Številne reke pa imajo pomembno tudi v turizmu. (Povzeto po Steinbach: River related tourism in Europe)

8.1 REČNI TURIZEM V EVROPI

8.1.1 DONAVA

Modra Donava, ki jo slavimo v pesmi z istim imenom, teče skozi Nemčijo, Madžarsko, Srbijo, Hrvaška, Avstrijo, Slovaško, Romunijo in Bolgarijo. Donava je najdaljša reka v Evropi. Mnoga podjetja ponujajo rečna križarjenja na Donavi s katerimi izkusiš navade številnih držav ob obali tega pomembnega evropskega vodotoka.

8.1.2 VOLGA

Reka Volga teče v celoti v Rusiji in je dolga 3,692 km. Štirideset odstotkov ruskega prebivalstva živi v bližini Volge ali njenih pritokih. Reka namaka kmetije, dobava ribe in je steber poslovanja. Križarjenje po reki Volgi vas popelje iz Moskve na severozahodu Rusije s Kaspijskim morjem na jugovzhodu.

8.1.3 LOARA

Reka Loara je najdaljša reka v Franciji. Namaka slikovito dolino Loara, območje znano za vino, sir, sadje in zelenjavo. Obiskovalci prihajajo na tem področju, da prehodijo veliko obnovljenih dvorcev ob njenih bregovih in na praznike regije. (Povzeto po: Velike reke v Evropi [internet])

8.2 REČNI TURIZEM V SLOVENIJI

Slovenija ima približno 59 velikih rek, ki imajo skupno površino okoli 2.500 kvadratnih kilometrov. Skupna dolžina rek v Sloveniji je 26,989 km. Ozemlje Slovenije v glavnem pripada porečju Črnega morja (16,423 kvadratnih kilometrov 81%), in manjši del (16,423 kvadratnih kilometrov 19%) pripada povodju Jadranskega morja. Ta mogočen vodotok (glede na velikost države) omogoča številne turistične rečne panoge.

8.2.1 SAVA

Sava je reka v Srednji in Jugovzhodni Evropi. Je desni pritok (po količini vode tudi največji pritok) Donave in najdaljša reka v Sloveniji (221 km). Marsikdaj se navaja kot severna meja Balkanskega polotoka. Tovorni promet po reki se je ohranjal skozi stoletja srednjega veka, v novem veku pa je reka postala še pomembnejša zaradi oskrbe čet v vojnah s Turčijo. Prevažali so predvsem žito, vino, les in kovine. Ko je avstrijska vojska leta 1717 osvojila Beograd in 1718 s Turčijo podpisala mir v Požarevcu, je prišlo do hitrega razcveta trgovine z novo osvojenimi deželami. Leta 1735 je avstrijska vojska začela z obsežnimi regulacijskimi deli, s katerimi so uredili predvsem odseke z nevarnimi brzicami. Pri prevažanju blaga po reki navzgor so večino poti od Brežic navzgor uporabljali vlečno živino, za katero so vzdolž reke zgradili posebno vlečno pot. Promet po reki je zamrl šele z izgradnjo južne železnice (1849) in železnice Zidani Most-Sisak (1862). Sava je na nekaterih odsekih pomembna za šport in rekreacijo. Najbolj znana je umetna proga za kajak in kanu v Tacnu pod Šmarno goro, kjer potekajo tekme svetovnega pokala v kajaku in kanuju na divjih vodah.

8.2.2 DRAVA

Drava je reka v Srednji Evropi. Je desni pritok Donave. Izvira v severovzhodni Italiji na Toblaškem polju v Pustriški dolini pri mestecu San Candido na Južnem Tirolskem blizu meje z Avstrijo. Teče skozi Avstrijo, Slovenijo (117 km v Sloveniji), Hrvaško, po hrvaško-madžarski meji in se pod Osijekom pri vasi Aljmaš izliva v Donavo. Po dolžini je četrti najdaljši pritok Donave, za Tiso, Prutom in Savo. Izgradnja verige hidroelektrarn po drugi svetovni vojni je povsem spremenila zunanjo podobo in gospodarstvo Dravske doline med Dravogradom in Mariborom. Na Dravi sicer ni bilo veliko žag in mlinov, saj je bila prevelika in predivja, pač pa so bili nameščeni v velikem številu ob spodnjem toku dravskih potokov.

8.2.3 SAVINJA

Savinja je levi pritok reke Save. Izvira v Kamniško-Savinjskih Alpah, teče skozi Zgornjo Savinjsko dolino in Spodnjo Savinjsko dolino ter se pri Zidanem Mostu izliva v Savo. Po dolžini je šesta najdaljša reka v Sloveniji in najdaljša, ki v celoti teče po slovenskem ozemlju. V preteklosti je bila Savinja pomemben vir energije za pogon številnih žag in mlinov, ki so v 20. stoletju drug za drugim utihnili ali pa so lastniki prešli na električni pogon. Velike težave je pri tem delal hudourniški značaj Savinje, ki ni dovoljeval postavitve žage ali mlina na rečni breg. (Povzeto po: Seznam rek v Sloveniji [internet])

9 JAMSKI TURIZEM

Jamski turizem je zagotovo ena najstarejših oblik turizma v zahodnem svetu. O prvih začetkih jamskega turizma lahko govorimo že v 17. stoletju na osnovi Valvasorjevih in Naglovih poročil. Kadar govorimo o jamskem turizmu v Evropi, je potrebno omeniti, da se le-ta ni razvijal po celotnem kontinentu, saj so kraške jame in drugi značilni pojavi nastali na točno določeni kamninski podlagi, ki ni prisotna povsod po Evropi. S kraškimi pojavi bogate dežele so npr. Slovenija, Italija in Francija, kjer se nahaja veliko najlepših turistično-urejenih jam. Za primerjavo, nekatere evropske države kraških jam skorajda nimajo oz. so te zelo majhne (npr. Nizozemska). Upravičeno je pričakovati, da se jamski turizem v takšnih državah ni dobro razvil. Na slovenskem prostoru, se je lokalni jamski turizem pričel že zelo zgodaj. Npr. po ostankih lesenih stopnic v Radoški jami sklepajo, da je bila ta jama že nekoč urejena za ogled. Janez Vajkard Valvasor je pisal o turjaškem grofu, ki je dal urediti jamo z namenom, da bi v njej prirejal zabave. V literaturi so objavljeni številni potopisi raziskovalcev in popotnikov, ki so obiskali Kranjsko in si ogledali znamenite Postojnske jame. Številni so si zapisali kakšna je bila turistična opremljenost teh jam, kakšna so bila prenočišča, prevoz, ipd. (Povzeto po: Jamski turizem [internet]).

Res pa je, da ljudje niso vedno obiskovali jam zgolj zaradi turizma. Podpis iz Postojnske jame dokazuje, da so ljudje tja zahajali že leta 1214. Številne jame so obiskovali romarji zaradi verskih razlogov (npr. Sveta jama pri Socerbu nad Trstom kamor so zahajali romarji). Valvasor je veliko prispeval k temu, da so ljudje prihajali na območje današnje Slovenije in raziskovali jame. Lahko bi rekli, da se je jamski turizem pravzaprav začel razvijati na Slovenskem. O jamskem turizmu kot gospodarski panogi lahko govorimo že v 17. stoletju, saj so jame postajale vse bolj dobičkonosne. Prvi turisti, ki so pripotovali na ogled jam iz bolj oddaljenih krajev so bili seveda višjega in premožnejšega sloja. Vsi obiski pomembnih ljudi so se po navadi zabeležili. Tako še danes vemo, da so Postojnsko jamo obiskali cesar Franc I. ter številni znanstveniki in umetniki; Humphry Davy, Charles Babage, Richard Burton in mnogi drugi. (Povzeto po: Zgodovina jamskega turizma [internet])

Sodobni jamski turizem se je začel po nekaterih podatkih leta 1818 z odkritjem notranjega dela Postojnskih jam, čeprav drugi viri navajajo, da se je začel že nekaj let prej v jami z imenom Vilenice, ki naj bi bila turistična jama še pred odkritjem Postojnskih jam. Kakorkoli že, pomemben datum v zgodovini jamskega turizma je gotovo 17. avgust, 1819, ko je potekala slovesna otvoritev Postojnske jame. V začetku 19. stoletja so pričeli organizirano urejati tudi druge jame po Evropi. Zaradi množičnega turizma v Postojnski jami so še pred koncem 19. stoletja po njej položili tire za turistični vagon, ki so jih sprva potiskali vodiči. Jamski turizem je postajal vse bolj dobičkonosna panoga in prav v 19. stoletju je dosegel svoj vrhunec. Jame so bile že opremljene z električno napeljavo. Za razcvet turizma je poskrbela tudi dobra promocija in razvoj tehnologije, ki je vplivala na vse večjo obiskanost. Zaradi dobre jamarske opreme so raziskovalci lahko prodrli še globje v jame. V preteklosti so jame razsvetljevali le s svečami, z odkritjem žarnice pa so jame postajale vse bolj razsvetljene. Prav jamski turizem je morda tisti, ki je povzročil odkritje človeške ribice, ki je danes silno redka žival. Z jamskim turizmom se je v manjši meri razvijal tudi gostilniški turizem, saj so vedno v bližino vhoda v turistično jamo postavili kakšno gostilno ali pa celo hotel s prenočišči. (Povzeto po: Krnjac: Dolenjski kraški svet)

Dandanes so kraške jame še vedno odlično obiskane naravne znamenitosti. Postojnsko jamo npr. letno obišče kar 700 000 obiskovalcev. Za tako veliko število turističnih ogledov so seveda pomembne tudi dobre prometne povezave. Jame, ki so težje dostopne včasih propadejo kot turistična atrakcija zaradi slabih prometnih povezav. Potrebno je omeniti, da ima množični turizem tudi številne negativne učinke na kraške jame. Vandalizem (risanje grafitov, lomljenje kapnikov) je pogost problem, in skoraj nemogoče ga je popolnoma izkoreniniti. Določeni infrastrukturni elementi lahko vplivajo na jamsko klimo, ki ni več primerna za življenje izjemno redkih živalskih vrst. (Povzeto po: Postojnska jama [internet])

10 GORSKI TURIZEM

Gorski svet je bil ob prihodu prvih slovanskih plemen tabu, saj za raziskovanje gora ljudje takrat niso imeli ustrezne opreme, poleg tega pa so vse potrebno za življenje našli v dolini. Nekje v Valvasorjevih časih se je pri nas začelo obdobje divinizacije gora, kar je ljudi le še bolj odgnalo od gorskih predelov naše pokrajine. Tisti, ki pa se niso pustili zapeljati kulturi čaščenja gora in vsega kar naj bi sem tam skrivalo, so se ustavili na gozdni meji, do koder je segal njihov materialni interes. V 16. Stoletju so se začeli avanturistični nameni kot so iskanje zakladov, zlata, divji lov itd., kar se je zavleklo še v 17. in 18. stoletje. Raziskovanje alpskega sveta iz znanstvenih namenov pa se pojavi šele po letu 1750 z botaničnimi in geodetskimi iskanji v Grintovcih in Julijcih. Zlata doba gornštva se je začela ko so prišli ljudje, ki jih je na vrhove pognala želja po doživetju gora, raziskati goro, preizkusiti sebe, tvegati in zmagati nad strmino. To obdobje je pri nas trajalo do polovice 19. stoletja oz. do ustanovitve gorskega društva "Triglavski prijatelji" v Bohinju. Ta doba je nato prešla v obdobje planinstva in ekstremna človeška želja po doživetju gora je rodila alpinizem. Po drugi svetovni vojni se je množično povečal obisk gora, zaradi česar so se začele množiti tudi nesreče. Planinstvo je postajalo najširše telesnokulturno gibanje, medtem ko se je gornštvo kot zahtevnejša oblika planinstva razvijalo bolj kakovostno kot množično.

Zgodovinsko gledano se je hoja v hribe začela daleč pred pojavom izletništva in gornštva. V samem začetku je šlo za pustolovstvo posameznikov, z izgradnjo prvih cerkva pa se je začel verski turizem in dobil naravo vsesplošnega ljudskega romanja. Beg pred Turki v srednjem veku, četudi v višje lege, ne moremo šteti med začetke turizma ali izletništva, saj je motiv popolnoma drugačen. Organizirano so se s turizmom v gorah pričele ukvarjati šele planinske organizacije. Ljudje, ki so začeli obiskovati visokogorje, je narod imenoval turiste. Zanimivo je, da so izletnike v našem pomenu besede nekoč imenovali turiste, gornike oz. alpiniste pa veleturiste. Zmedo pojmov so kasneje uredile stroke, pri gornštvu in alpinizmu pa je praksa opustila izraz turist. (Povzeto po: dr. Stojin: Zgodovina slovenskega planinstva)

Gorski turizem je najbolj razvit v visokogorju. V Sloveniji je skupno 187 planinskih domov, koč in zavetišč. Planinstvo je v naši državi izredno razvito. Predvsem v Julijskih Alpah je poleg domačih turistov veliko tudi turistov iz drugih, ne samo Evropskih, temveč držav iz celega sveta. Gorski turizem ima dve sezoni, to sta poletna in zimska sezona. Poletne turiste pritegnejo zlasti gorska klima, spust s čolni po rekah, plezanje in visokogorska pokrajina. Pozimi pa so v ospredju dejavnosti na snegu in ledu, med prvimi je alpsko smučanje. V Sloveniji je več kot 300 km sedežnic in vlečnic, ki pritegnejo smučarje. Smučišča so razmeroma nizko in imajo relativno tanko snežno odejo. Smučišča, ki so višja od 1600 m so le na Krvavcu, Voglu in na Kaninu. Smučarska sezona je kratka zaradi toplih zim, potem so tu tudi zastarele naprave, ki ne proizvedejo dovolj umetnega snega. V gorah močno obremenjujejo okolje smučišč s spremljajočo infrastrukturo. Z urejanjem so povezana gradbena dela, ki vplivajo na spreminjanje obsega gozdov in vodnih režimov. Na območju smučišč pa živijo najbolj ogrožene plašne živalske vrste. Za gorski turizem sta privlačna tudi Bohinjsko in Blejsko jezero. Bohinjsko zaradi možnosti obiskov gora v osrčju, Blejsko pa nudi možnost za kopanje vodne športe (veslanje) in ima dobro opremljene turistične objekte. (Povzeto po: Leben: Turizem v Sloveniji)

11 KULTURNI TURIZEM

Pojem označuje vrsto turizma, ki izkorišča kulturne (zgodovinske) spomenike in spomeniška območja, se torej osredotoča na nepremično in premično kulturno dediščino ter kulturno krajino izbranih turističnih destinacij, z namenom spoznavanja in avtentičnega doživetja kulturne dediščine. Na ta način turizem in kultura igrata bistveno vlogo pri boljšem razumevanju bogate raznolikosti regionalnih kultur v Evropi in zavedanju skupne evropske dediščine.

Glavne teme kulturnega turizma so naravne lepote, religija, izobraževanje, zgodovina in arheologija, stik z matičnim prebivalstvom, arhitektura ter umetnost. (Povzeto po: Zorko: Uvod v turizem)

Specializirana turistična podjetja lažje preživijo krize, zato so kulturna potovanja skoraj neobčutljiva na svetovna recesijska gibanja. Specialistično ponudbo najdemo v narodnem gospodarstvu, ki se opira na znanje strokovnjakov z visoko specializiranim znanjem. Evropsko turistično gospodarstvo ponuja zelo dobre gospodarske razmere za preživetje ozko specializiranim ponudnikom, ki polnijo t. i. tržne niše. (Povzeto po: Jeršič: Osnove turizma)

Zaradi kulturnega turizma je opaziti razkorak med ekonomskimi, izobraževalnimi in rekreacijskimi ugodnostmi ter različnimi pritiski na kulturno dediščino, ki leži v samem temelju kulturnega turizma. Za turizem je potrebno pravo razmerje med ekonomskim razvojem, trajnostnim turizmom, ohranjanjem naravne in kulturne dediščine in varovanjem okolja.

Kulturni turizem je tudi izjemno pripomogel k razvoju človeških virov, izpopolnjevanju kulturne in turistične infrastrukture, nastanku številnih novih delovnih mest, rasti BDP. To posledično vodi k zvišanju življenjskega standarda in ekonomski rasti celotnega območja.

Za boljši razvoj kulturnega turizma je nujno potrebno meddržavno sodelovanje na področju evropskega kulturnega turizma in razvijanja skupne evropske identitete, za kar obstaja Svetovna turistična organizacija. (Povzeto po: Bogataj: Sto srečanj z dediščino na Slovenskem; Europa Nostra: Europa Nostra [internet])

11.1 EUROPA NOSTRA

Europa Nostra je vseevropska organizacija za kulturno dediščino, ki združuje preko 230 dediščinskih nevladnih organizacij iz 40 evropskih držav. Pripravila je strateški dokument, v katerem je zavzela kritično stališče do kulturnega turizma, njegovega spodbujanje in ublažitve njegovih učinkov. Slovenijo v tem projektu zastopa Ministrstvo za kulturo.

12 MUZEJSKI TURIZEM

12.1 NEKOČ

Čeprav so bili prvi muzeji ustanovljeni že v času helenizma kot središča znanstvene in umetniške dejavnosti, lahko o rahlih zametkih muzejskega turizma govorimo šele v obdobju od leta 1815 do 1848, v dobi bidermajerja. Cenjenje lepih umetnosti (glasba, književnost, slikarstvo) je bilo povezovalni del zasebnega in družbenega življenja ter stanovanjske kulture plemstva in meščanstva. Walter Benjamin je v zbirko esejev in refleksij Iluminacije o bidermajerskem pogledu med drugim zapisal: »Interier ni samo univerzum, temveč je tudi etui oz. škatlica zasebnika.« Iz takih in podobnih zapisov ter ob pogledu na ohranjeno salonsko pohištvo, dragoceno posodje, okrasne drobnarije in občudovana umetniška dela lahko razberemo pomembno vlogo umetnosti v takratnem času. Proti koncu 19. stoletja se uveljavi nov pogled na umetnost, ki načne problem tega, da je le-ta namenjena le ozkemu krogu strokovnjakov oz. bogatemu sloju (temu se uprejo simbolisti, tudi naturalisti – npr. Émile Zola). (Povzeto po: Walter: Illuminations: Essays and Reflections)

Potovanja iz želje po dogodivščinah in spoznavanju novih kultur so znana od nekdaj, a ker se turizem kot tak začne razvijati šele po letu 1960, je prav tako potovanja v kombinaciji z obiskovanjem muzejev smiselno prištevati v to obdobje vse do naših dni.

12.2 DANES

Kateri so daleč najpopularnejši muzeji v Evropi, je leta 2014 objavil mesečnik The Art Newspaper, in sicer je to seznam najbolj obleganih, v katerih je v neizprosni bitki za nekaj sekund pred izbranim originalom potrebno največ potrpežljivosti in komolcev, saj je običajna smola v tem, da so umetnine, ki si jih želimo ogledati, natanko tiste, ki so vseč tudi ostalim.

V vrh seznama lahko brez pomislekov uvrstimo Louvre (Pariz, Francija) z 9.720.260 obiskovalcev letno, nato sledijo Britanski muzej (London, Velika Britanija) z 6.701.036 obiskovalcev letno, Metropolitanski muzej (New York, ZDA) z 6.115.881 obiskovalcev letno, Vatikanski muzeji (Vatikan) z 5.459.000 obiskovalcev letno, Tate Modern (London, Velika Britanija) z 5.304.710 obiskovalcev letno, Nacionalna galerija (London, Velika Britanija) z 5.163.902 obiskovalcev letno, Center Pompidou (Pariz, Francija) z 3.800.000 obiskovalcev letno ter Muzej Orsay (Pariz, Francija) z 3.600.000 obiskovalcev letno.

Na lestvici najbolj priljubljenih in vse svetovno poznanih eksponatov prednjačijo muzealije Louvra, kot so npr. Da Vincijeva Mona Lisa, Miloška Venera, Hamurabijev zakonik, Canovova Amor in Psyche, La Liberté guidant le peuple Eugène Delacroixa in še mnogo drugih.

Zanimivo je tudi vedeti, da je večina teh muzejev brezplačna, preostali pa vsaj enkrat mesečno nudijo možnost brezplačnega obiska.

Dandanes po svetu najdemo muzeje za vsak okus, posvečene mnogim stvarem in dogodkom. Poleg običajnih zgodovinskih in znanstvenih muzejev pa vsake toliko časa naletimo na zares bizarne muzeje. Čeprav se jih večina ne nahaja na območju Evrope, jih je vsekakor vredno omeniti: Mednarodni muzej stranišč Sulabh (Indija), Muzej las (Turčija), Muzej sladoleda (Italija), Muzej pasjih ovratnic (Velika Britanija), Muzej plišastih zajčkov (Kalifornija), na Kanarskih otokih pa so letos odprli podvodni muzej, ki opozarja na težave današnje družbe, kot je npr. begunska kriza. (Povzeto po: Muzeji [internet] – trije viri z enakim naslovom)

13 KULINARIČNI TURIZEM

Slovenska tradicionalna kulinarika Slovincem zelo veliko pomeni. Da se ne bi recepti teh mojstrov in izgubili so nekatere tudi zaščitili. Najboljše slovenske kuharice, stare mame ali pa matere znajo pripraviti tradicionalne jedi na poseben domač način, da so še bolj okusne. Jedi so razvili naši predniki, odlični kuharji pa so jih izpopolnili. Nekatere med njimi so postale slovenski simbol, tako jih srečujemo tudi na bolj pomembnih prireditvah. Zraven dobre hrane pa je seveda dobro spiti tudi kozarec dobrega vina. Vinske gorice so po Sloveniji razpredene povsod, zato pridelamo zelo veliko vina. Najbolj poznana so dolenski cviček, metliška črnina, teran.

Z območja pod Alpami izvira kranjska klobasa, ki ima v Evropi zaščiteno slovensko geografsko poreklo. Izdeluje se po natančno določenem postopku, ki zvesto sledi receptu iz leta 1896. Leta 2006 so kranjsko klobaso okušali celo v vesolju. Na vesoljsko postajo jo je prinesla astronautka Sunita Williams.

Potica zaseda prvo mesto med slovenskimi tradicionalnimi prazničnimi pecivi. Najznačilnejše slovenske potice so orehova, lešnikova, pehtranova, makova, sirova in druge. To je praznično pecivo, ki ga pečemo v pekaču ali neposredno na ognjišču.

Idrijski žlikrofi so jed iz rezančnega testa s krompirjevim nadevom in značilno obliko. Lahko so predjed, priloga ali samostojna jed, zabeljena z ocvirki ali bakalco – posebno omako iz jagnjetine in zelenjave. Jed se ponaša z EU-zaščito zajamčene tradicionalne posebnosti, zato jo ponudijo le certificirani poznavalci te slovenske dobrote.

Na vzhodu Slovenije, kjer je največ žitnih polj, so jedi že od nekdaj razkošne. Gibanice z bogatimi nadevi, mesnine konzervirane na poseben način – v tunki, žganci, ki se družijo s krompirjem, da postanejo dodoli... Za gastronomske regije tega območja so značilne koline. Tu pa je tudi veliko lažjih jedi z lokalnim, tudi divjim sočivjem – v hmeljarski Savinjski dolini npr. s hmeljevimi vršički. Tam, kjer se nižina stika s Pohorjem, mize obogatijo enolončnice iz več vrst mesa. V Prekmurju je to bograč, na Pohorju pohorski pisker.

Prekmurska gibanica je najbolj znana in po vsej Sloveniji priljubljena sladica iz pokrajine ob reki Muri. Dve vrsti testa in štirje različni nadevi, zloženi v osem plasti, ter dve vrsti poliva – tako razkošna je ta zaščitena posebnost, pečena v okroglem lončenem modelu. (Povzeto po: Okusi Slovenije [internet])

Na Bledu v hotelu Park pa pripravljajo blejske kremne rezine od leta 1953, ko jih je pričel izdelovati takratni slaščičarski mojster Ištvan Lukačević, od takrat pa so sinonim za blejsko kulinarčno posebnost. Ištvan Lukačević je bil nekdaj vodja slaščičarne hotela Park, ki je nekaj časa poizkušal različne recepte in tehnike; njegov končni recept se je ohranil vse od leta 1953. Kremne rezine same naj bi izvirale iz slaščičarne Lenček v Domžalah, kjer jih izdelujejo od leta 1938 po receptu slaščičarskega mojstra Janeza Lenčka starejšega. Na Bledu imajo izkušnje z izdelavo kremne rezine, saj so jih v zadnjih 60 letih spekli več kot 12 milijonov. (Povzeto po: Kremna rezina [internet])

Ribe, kalamari, pedoči – značilne dobrote Jadranskega morja, posoljene s slovito piransko soljo, si prostor na mizah mediteranske Slovenije delijo z jedmi, kot so značilne domače testenine – pašte in fuži, s pomladanskimi omletami – frtaljami z divjimi šparglji in drugimi poganjki iz narave, kruhom z olivami istrskih oljk in figami z osončenih pobočij. Vsako leto k pokušinam vabi festival Sladka Istra, največji festival sladk v Sloveniji. Na tem dogodku v Kopru med drugim izbirajo najizvirnejšo sladico Istre. (Povzeto po: Okusi Slovenije [internet])

Gastronomske regije pokrajin, ki jih povezujejo kraški pojavi in burja, ki na ta območja pridivja z bližnjega morja, imajo vsaka svoje naravne načine sušenja mesnin. Tu, kjer je doma večstoletna tradicija soljenja in sušenja mesa, so najboljši kraški pršut, panceta in zašinek. Obilje divjega sočivja in vrtnin je vir številnih okusnih enolončnic in minešter. Sladkosti gastronomskih območij Krasa se družijo z lokalnim sadjem, k vsem jedem pa sodijo izvrstna avtohtona vina. (Povzeto po: Okusi Slovenije [internet])

Druge priznane slovenske jedi so še štruklji, žganci, bujta repa, fuži, carski praženec, polenta, pogača, fižolova mineštra, istrska jota, ...

13.1 SLOVENSKA VINA

V osrednjem delu mesta Maribor, na Lentu, se nahaja najstarejša trta na svetu. Stara je več kot 400 let in je tudi edina rastlina z lastnim muzejem v Hiši Stare trte. V Mariboru delujejo različne prireditve v čast stari trti, kot je Rez stare trte, Martinovanje in Festival Stare trte, ki ima tudi svojo himno, ki jo Mariborčani radi zapojejo.

Žametovka oz. modra kavčina je s potrjeno starostjo več kot 400 let vpisana v Guinnessovo knjigo rekordov kot najstarejša trta sveta, ki še vedno rodi žlahtne sadove. Staro trto so v Mariboru posadili ob koncu srednjega veka, ko so Maribor oblegali Turki. Preživela je vse srdite boje med napadalci in branilci mesta, saj je bila današnja Hiša Stare trte nekoč del mestnega obzidja.

Stara trta je danes edina rastlina, ki ima lasten muzej v Hiši Stare trte. Hiša je bila nekoč del mestnega obzidja, danes pa se v njej nahaja tudi vinoteka in degustacijski prostor za vrhunska vina iz mariborskega vinorodnega okoliša. V čast Stari trti so v Mariboru in okolici danes urejene tudi mnoge slikovite vinske ceste in številne vinske kleti.

13.2 PITNA VODA – BOGASTVO SLOVENIJE

Na severozahodu privre iz zemeljskih globin, ki so zaščitene pred onesnaževanjem, naravna mineralna voda z lastnim ogljikovim dioksidom in bogato vsebnostjo raztopljenih mineralov, ki je po kraju svojega izvira dobila ime Radenska. Z njenim uživanjem prejme naše telo pravo mero kalcija in magnezija. Simbol Radenske so tri srca, in ni skrivnost, da so v Zdravilišču Radenci strokovnjaki za programe medicinskega wellnesa in rehabilitacije.

V Rogaški Slatini izvira voda Donat Mg, z magnezijem najbogatejša voda na svetu. Pitje te dokazano vpliva na prebavo in pri čezmernem izločanju želodčne kisline. Najboljše pri vodi Donat Mg pa je, da jo človek lahko pije vse življenje, v Zdravilišču Rogaška Slatina pa jo že več kot sto let uporabljajo v terapevtske in preventivne namene.

V Zdravilnem gaju Tunjice pri Kamniku, ki je eno od le sedmih odkritih nahajališč vode z nespremenljivo površinsko napetostjo na svetu, izvira živa voda. S tem izrazom označujemo vode, ki imajo enake lastnosti kot voda v živih bitjih. Tudi znanstveno je dokazano, da vsebuje živa voda kar 89 odstotkov vseh obstojnih elementov, ki jih ima človeško telo, zato je primerna za učinkovito samozdravljenje človeškega organizma.

Pod goro Olševo v Karavankah izvira še ena slovenska vodna znamenitost, to je železna voda, ki je izjemno bogata z železom, magnezijem in kalijem. Voda je precej kislja, skale ob izviru pa so zaradi železa oranžno-rjavo barve. Tudi železna voda ima veliko pozitivnih učinkov na telo.

V Sloveniji se lahko odžejamo s pitno vodo kar iz pipe ali z mestnega pitnika. V Ljubljani, zeleni prestolnici Evrope 2016, deluje v toplejših mesecih kar 31 urbanih pitnikov. Voda po vsej Sloveniji dosega eno od najvišjih kakovosti na svetu. Pitniki so mimoidočim na voljo tudi v Mariboru in Velenju.

13.3 PIRANSKA SOL

Solinarji piransko sol pridelujejo po 700 let starem postopku in jo še vedno žanjejo ročno s tradicionalnim orodjem. Sol iz Sečoveljskih solin je lahka, bogata z minerali morja in izjemnega okusa. Jedem daje plemenito aromo. (Povzeto po: Hrana in vino [internet])

13.4 LJUBLJANSKA TRŽNICA

Okusi Ljubljane so neločljivo povezani z ljubljansko tržnico, ki jo je ob reki Ljubljanici zasnoval sloviti Jože Plečnik. Sem svoje pridelke še danes prinašajo ljubljanske solatarice in drugi pridelovalci živil iz Osrednje Slovenije. Zaradi bogate ponudbe lokalov, ribarnice in kulinarčnih prireditev je tržnica družabna točka za okusne obede. Poleti pa tam tudi zaslovi festival odprte kuhinje. (Povzeto po: Okusi Slovenije [internet])

14 ZDRAVILIŠKI TURIZEM

Lahko bi rekli, da je medicinski turizem star toliko, kot medicina sama in sega do antičnih časov.

»Medicinski turizem je potovanje v oddaljen kraj v domovini ali tujini z namenom, da tam opravite zdravljenje oz. ste deležni medicinske oskrbe. Gre za neke vrste pojav zdravstvene industrije. Kljub temu, da sta medicinski in wellness turizem relativno nova pojma v evropskem prostoru, oba temeljita na večtisočletni tradiciji zdravljenja.« (Povzeto po: Meglič: Medicinski turizem, realnost tudi za Slovence. [internet])

Številne starodavne kulture opisujejo povezavo med vero in zdravstveno nego. Večina starodavnih civilizacij so poznale terapevtske učinke mineralnih termalnih vrelcev. Sumerci (okoli 4000 pr. n. št.) so zgradili prve znane zdravstvene komplekse, ki so bili zgrajeni okoli vročih vrelcev. V času bronzne dobe (okoli 2000 pr. n. št.) so gorska plemena na območju današnjega St. Moritza v Švici, odkrili koristi pitja

in kopanja v z železom bogatih vrelih. Stari Grki so prvi postavili temelje za celovito omrežje zdravstvenega turizma. V čast svojega boga medicine Asklepija, so zgradili tempelj, ki je postal eden izmed zdravstvenih centrov na svetu .

Do leta 300 pr. n. št. so cveteli še drugi terapevtski templji na grškem področju. Zdravilišče v Epidavru je bil ogromen kompleks zgradb. Na najdišču lahko vidimo ostanke antičnega hotela s 160 sobami, v katerih so spali ljudje, ki so prišli v zdravilišče. To je bilo nujno, saj je bilo najbližje mesto Epidaver (5000 prebivalcev) kar 16 kilometrov oddaljeno od samega zdravilišča. Imelo je tudi gimnazijo in stadion, na katerem so bila tekmovanja v čast Asklepija. Asklepijevo področje je bilo zdravljenje živih, Artemida pa je skrbela za zdravje ljudi, ki so bili med mrtvimi in živimi. Zato ženske od sedmega meseca nosečnosti do nekaj tednov po porodu niso smele v zdravilišče, ker niso veljale za povsem žive. V kompleksu zgradb je bil tudi Artemidin tempelj. V Asklepijevem zdravilišču so zdravili bolne tudi s 'kačjo terapijo', uspavanega človeka so spustili v votlino, polno kač brez strupnikov in prebujenje v 'dejanski svet' je povzročalo 'smrtni šok'. Ljudje so tako kot v današnjih časih v zahvalo za ozdravljenje prinašali darove.« (Povzeto po: Epidaver [internet])

Ko je Rim postal globalna sila, so začele delovati terme, ki so hitro pridobile priljubljenost med elito. Niso služile le kot zdravstvene ustanove ampak tudi kot poslovne in socialne mreže bogatih. S propadom rimske civilizacije, je bila Azija primarna destinacija za zdravstveni turizem. Templji so se umaknili bolnišnicam.

Renesansa (14.-17. stoletje) ni bil le obdobje preporoda umetnosti in kulture ampak tudi obdobje ko je medicinski turizem zacvetel. Vas Ville d'Eaux je postala znana po celi Evropi leta 1326, ko so v tisti regiji odkrili vrelce. Proti koncu renesanse so aristokrati iz Evrope še vedno gnetli v Bathu za zdravljenje in terapevtsko čiščenje. Leta 1720 je Bath postalo 1. mesto v Angliji z kanalizacijo in bil daleč pred Londonom v razvoju. Mesto je prejelo tudi tehnološke, finančne in socialne koristi-vse zaradi medicinskega turizma.

Odkritje novega sveta je prineslo nove destinacije za evropske medicinske potnike. Ugotovili so spretnost Indijancev pri zdravljenju, znanje v zeliščni medicini pa je nenehno tekmovala z tisto v Afriki, Aziji in Evropi. Med 18. in 19. stoletjem so Evropejci in Američani potovali v odročna območja, z namenom, da bi našli zdravila za različne bolezni (npr. tuberkulozo). V času od leta 1900 do 1997, ZDA in Evropa nista bili le komercialni in industrijski središči ampak tudi središči zdravstvenega sveta. Medicinsko potovanje je bilo omejeno le na najbogatejše ljudi, ki so želeli dobiti kar se da najbolj kvalitetno storitev.

»Razlogi za močan razvoj tega sektorja v Sloveniji so predvsem storitve visoke kakovosti, izkušeno medicinsko osebje in najsodobnejši specialistični instrumenti. Slovenska z mnogimi dejavniki, ki so ji v prid, kot so lokacija države, vse več bolnišnic, klinik in letališč v bližini zdravstvenih ustanov, stoji med vodilnimi državami v Evropi v medicinskem turizmu, kar je tudi posledica ugodnega razmerja med ceno in kakovostjo ter visokih standardov zdravljenja tujih strank, ki predstavljajo skoraj 40 odstotkov pacientov v specializiranih klinikah.« (Povzeto po: Medicinski turizem [internet])

»V Sloveniji smo si še pred nekaj leti pod pojmom medicinski turizem predstavljali predvsem zdraviliški turizem (termalni ali spa). Tisti, ki so hodili k lepotnim kirurgom (z namenom, da si polepšajo zunanost in pomladijo videz), so to pred javnostjo skrivali in tajili, medicinski preventivni pregledi in aktivni oddih pa so bili bolj v domeni menedžerjev, s čimer so si pridobili slabšalni prizvok.« (Povzeto po: Meglič: Medicinski turizem, realnost tudi za Slovence. [internet])

»Priložnost medicinskega turizma je predvsem ta, da bolniki potujejo po zdravstveno oskrbo ter se s tem izognejo dolgim čakalnim vrstam ali pa zmanjšajo stroške. Medicinski turizem lahko zajema ljudi, ki potujejo iz manj razvitih držav v medicinske centre bolj razvitih držav, kjer lahko opravijo medicinske postopke, ki niso na voljo v domači državi. Še bolj pogosti pa so primeri, ko gredo pacienti v drugo manj

razvito državo, kjer so medicinske storitve cenejše. Prav tako lahko okrevajo v nadstandardnih medicinskih centrih ali celo v hotelih visokih kategorij in uživajo udobje, ki ga domače bolnišnice ne nudijo.« (Povzeto po: Meglič: Medicinski turizem, realnost tudi za Slovence. [internet])

»Glavni dejavniki, ki vplivajo na nastanek in rast zdravstvenega turizma, so predvsem povečevanje zdravstvenih stroškov, varnost in kakovost izvedbe medicinskih storitev ter dostopnost določenih medicinskih storitev. Gre za vse pogostejši pojav v zdravstveni industriji. Včasih gre za posege, ki v lastni državi niso dovoljeni, kot je denimo prekinitev nosečnosti, odločilnega pomena pa je predvsem razmerje med ceno in kakovostjo.« (Povzeto po: Meglič: Medicinski turizem, realnost tudi za Slovence. [internet])

»Danes postaja medicinski turizem priljubljen pri večjem številu Slovencev. Kar nekaj jih že hodi na Hrvaško operacijo oči ali pa na »lepotne operacije (povečanje prsi, liposukcija, operacija nosu, obrazni lifting)«, v Bosno ali na Madžarsko koristit zobozdravstvene storitve (ortodontske storitve, zobni implantati)« (Povzeto po: Meglič: Medicinski turizem, realnost tudi za Slovence. [internet])

15 VERSKI TURIZEM

Verski turizem je tip turizma, pri katerem ljudje potujejo sami ali v skupinah. Po navadi so ta potovanja romarska, misijonarska ali pa zaradi želje po učenju vere. Romarji so si prizadevali za odrešenje in razsvetljenje, križarji in misijonarji pa so po svetu potovali, da bi širili vero. V današnjem času večina ljudi obiskuje sveta mesta po svetu. Najbolj znana mesta so Meka, Medina, Fatima, Jeruzalem in Vatikan. Romanja so bila v starih časih edina vrsta turizma. Pred stoletji so bila vsa potovanja povezana z vero. Evropa ima 40-odstotni delež vseh verskih potovanj, več kot polovica pa jih je v Aziji, kjer je Indija romarsko središče.

Sam verski turizem obstaja že od antičnih časov. Romanja so bila nekoč usmerjena predvsem lokalno. Vendar je verski turizem v zadnjih desetletjih doživel velik razvoj, romanja pa so se premaknila na svetovno raven. S povečanjem števila romarjev, ki prihajajo v svete kraje, pa so se ti začeli spreminjati. Pravih romarjev je vse manj. Če so včasih na romanja hodili le goreči verniki, jih danes obiskujejo tudi tisti radovedni turisti, ki niso verni. Verski turizem je tako množična panoga predvsem zato, ker so najbolj znani objekti na svetu cerkve ali kakšni verski spomeniki, najlepše umetnine pa najdemo ravno v cerkvah. Na leto romanja po vsem svetu obiskuje okoli 300 milijonov vernikov. Okoli polovica teh, je kristjanov. To je lahko le enodnevni izlet ali pa potovanje življenja. Motivi, zakaj se ljudje odločijo za romanja ali kakšno drugo formo verskega turizma, so predvsem prošnje za zdravje, srečo, srečo v družini, ker želijo okrepiti svojo vero ali jo obuditi. Lahko se odpravijo na romanje ker želijo vero odkriti, ali pa se o njej bolje podučiti. Nekateri iščejo močnejše občutje vere, lahko pa raziskujejo zgodovino in kulturo svoje vere. Romanja se obiskujejo tudi ob kakšnih večjih obletnicah, pomembnih praznikih in obletnicah rojstva ali smrti svetnikov. Ogromno ljudi dolga romanja načrtuje dolgo časa, zanj pa tudi shranjujejo denar. Nanj se lahko pripravljajo tudi po več let. Ogromno se jih za romanje odloči po izgubi ljubljene osebe v življenju ali ob kakšni drugi večji življenjski prelomnici. (Povzeto po: BATISTA ŠTADER; Verski turizem cveti in postaja vse pomembnejši del turistične panoge [Televizijski posnetek]; Romanja, najstarejša oblika turizma [internet])

Prikaz verskega turizma po verskih skupnostih v Evropi:

15.1 KATOLIŠKI VERSKI TURIZEM:

V Evropi poznamo dve uradno priznani romarski središči krščanske vere, to sta Lurd in Fatima. Lurd, mesto v južni franciji, je iz med teh dveh središč največje. V letu 1885, se je tam razširila vest o tem, da se je revni deklici prikazala Devica Marija. Takoj so v mesto začele prihajati množice romarjev in turistov, danes pa je glavno krščansko romarsko središče. Vsako leto ga obiše okoli 6 milijonov turistov. Le Pariz ima v Franciji več nočitev v letu. Obiskovalci so predvsem bolniki, ki upajo na pomoč

lurške vode, ki naj bi imela zdravilne učinke. Rimskokatoliška cerkev je uradno priznala 67 čudežnih ozdravitev. Od decembra 2007 je pročelje Bazilike Rožnega venca v Lurdu, okrašeno z razkošnim mozaikom slovenskega umetnika Marka Ivana Rupnika.

Drugo pomembnejše središče je Fatima na Portugalskem. Povezano je z videnjem Device Marije leta 1917, ki naj bi jo videli trije otroci. Romanje v Fatimo se je pričelo skoraj takoj po videnju Marije. Leta 1953 je bila tam zgrajena večja cerkev, zaradi ogromnega števila romarjev. Vsako leto več tisoč romarjev obišče svetišče.

Pomembno svetišče v naši okolici pa je Medžugorje. V mestecu v Bosni in Hercegovini se je leta 1981 Devica Marija prikazala šestim otrokom. Letno ga obišče milijon romarjev. Največ romarjev je Italijanov, kar 90 odstotkov. (Povzeto po: Lurd [internet]; Sanctuary of Fátima [internet]; Medjugorje [internet])

15.2 PRAVOSLAVNI VERSKI TURIZEM:

Večina pravoslavnih romarskih središč se nahaja v vzhodni Evropi. To so predvsem države kot so Armenija, Bolgarija, Gruzija, Grčija, Romunija Rusija, Srbija, Turčija in Ukrajina. Večja središča pa so, Moskva in St. Peterburg v Rusiji in območje Transilvanije v Romuniji. (Povzeto po: List of Christian pilgrimage sites [internet])

15.3 MUSLIMANSKI VERSKI TURIZEM:

Najbolj znano romanje na svetu je romanje v Meko, Saudsko Arabijo, imenovano Hajj. Je vsako letno romanje ki privabi okoli 15 milijonov muslimanov iz vsega sveta. Vsak musliman, ki ima denar in je sposoben potovati v Saudsko Arabijo, se mora enkrat v življenju odpraviti na hadž. V Meki v nasprotni smeri urinega kazalca sedemkrat obhodijo najsvetejši kraj islama, Kabo, zgradbo v obliki kocke. Leta 2012 je imela Saudska Arabija neverjetnih 12,5 milijarde evrov prihodkov le iz romanja v Meko. (Povzeto po: Hajj [internet]; Verski turizem cveti in postaja vse pomembnejši del turistične panoge [internet])

Tudi v Sloveniji imamo nekaj romarskih središč. Posebnost Slovenije so samotne cerkve na gričih, pomemben sestavni del sakralne dediščine pa so samostani. Najpomembnejša Slovenska romarska svetišča so: Brezje, kjer je v Baziliki Marije Pomagaj znana slika device Marije z otrokom, ki je delo slikarja Leopolda Layerja iz Kranja. Brezje vsako leto obišče okoli 300 tisoč vernikov.

Ptujska Gora, ki je najpomembnejša romarska pot na Štajerskem. Vsako leto jo obišče 60 tisoč ljudi. Ptujska Gora je priljubljena točka tudi za pohodnike in kolesarje.

Sveta gora nad Solkanom, na kateri je bazilika Marijinega vnebovzetja. Bila je prva slovenska božjepotna cerkev, zgrajena v slogu med gotiko in renesanso. Zgradili so jo v 16. stoletju, množično pa jo poleg Slovencev obiskujejo še Italijani in Furlani.

Najpomembnejši samostan pa je Samostan Stična, najstarejši slovenski samostan. (Povzeto po: Verski turizem [internet])

15.4 JAKOBOVA POT

Krščanska romarska pot, drugače imenovana tudi El Camino de Santiago, je vodila do svetišča svetega Jakoba v španskem mestu Composteli. Pot ni natančno določena, ampak njeno poimenovanje zajema več poti, ki so vodile do istega cilja. Glavna pot se začne na meji med Španijo in njeno severno sosedo Francijo v mestu Saint-Jean-Pied-de-Port. Imenuje se »francoska pot« in meri približno 780 km. Njej se priključijo številni odseki, od njih so najbolj znani: Via de la Plata (»srebrna pot«) z začetkom v mestu Sevilla, ki gre proti severu in se pridruži v Astorgi, s skupno dolžino 1000 km. Severna pot izhaja iz mesta Irun in je najzahtevnejša zaradi terena ter je dolga 825 km. Camino Ingles (»angleška pot«) se začne s

potovanjem preko morja do španskih pristanišč, od koder morajo romarji prehoditi še okoli 100 km. »Portugalska pot« je od vseh najkrajša z začetkom v Portu, ki je od cilja oddaljen le 230 km. (Povzeto po: Jakobova pot [internet])

Pot je dobila ime po enem od dvanajsterice Jezusovih apostolov, Jakobu Velikemu, drugače tudi Jakob Zebedejev ali Jakob Starejši. Bil je eden prvih, ki so postali Jezusovi učenci. Španska legenda pravi, da je širil krščansko vero na Iberskem polotoku, nato pa se mu je na rečnem bregu prikazala Devica Marija in se je vrnil v Judejo. Tam naj bi umrl mučeniške smrti, ko ga je dal Herod Agripa obglaviti z mečem. Vlogo svetnika Španije naj bi si zaslužil, ko so Španci obljubili, da bodo del svojega dohodka podarili apostolu, če jim bo pomagal iz dežele uspešno pregnati Mavre. Pri izpolnjevanju svojega cilja je bilo ljudstvo uspešno, poročali so pa, da se je v boju Jakob prikazal na konju z izvlečenim mečem na čelu prijateljskih čet. Kasneje so tudi oni izpolnili svoj del obljube.

Pogosto romarji z raznih potovanj kot dokaz radi prinesejo spominek, ki je deloma tudi dokazilo o opravljeni poti. Ta pot ni izjema, saj veliko romarjev s seboj, včasih tudi že na poti tja, domov vzame školjko pokrovačo. Njen pomen je tako metaforičen kot zgodovinski. Če bi školjko narisali minimalistično, bi opazili, kako se grebeni in doline gub pokrovače združujejo v eni točki, prav tako kot se poti do cerkve z ostanki svetnika. Mit je znan v dveh različicah. Prva pravi, da se je konj ženina, ki je prihajal na poroko, ustrašil ob pogledu na ladjo, na kateri so prevažali apostolovo truplo. Konj je skupaj z jezdecem planil v morje, a sta se si posredovanjem višje sile pojavila izpod gladine nepoškodovana in pokrita z školjkami. Druga pa pravi, da se je ladja, na kateri je bilo njegovo truplo, potopila zaradi nevihte, vendar je truplo, pokrito s pokrovačami, nepoškodovano naplavilo na obalo.

Prvi zapisi poročajo o romanju v sredini 11. stoletja, v začetku 12. pa naj bi postalo že precej organizirano, a šele stoletje po znanem začetku je število romarjev postalo veliko. K številu obiskovalcev pa je prispevala tudi pobuda papeža, ki je povečal popularnost obiska v Jakobovih letih, ko svetnikov praznik sovпада z nedeljo. Zaradi tega je ob poti tako zrastle kompleksna infrastruktura in trgovske dejavnosti (spominki), ki so zadovoljevale potrebe prišlekov. Nekateri bolnišnice, ki so bile razporejene ob poti, so se razvile v mesteca. Bile so zaščitene s strani države, v njih pa so bili zaposleni razni cerkveni redi. Poleg takih ustanov je bil popotnikom v pomoč tudi viden obesek školjke, ki jim je omogočil poceni ali pa tudi zastojno bivanje v cerkvah in obroke, včasih pa tudi služil, čeprav ne ravno zanesljivo, za odvrčanje tatov. Ko so prispeli na cilj, so se potniki dotaknili stebra, kar ga je že vidno obrabilo. Pot je tudi ena od štirih, ki jih je cerkev priznavala kot primerno za kesanje zaradi nekaterih zločinov, kar redki obujajo tudi danes.

Popularnost poti je zaradi vstaje protestantizma, kuge in ostalih političnih nesoglasij zamrla. Ponovno pa je postala zanimiva, ko so jo leta 1987 razglasili za prvo evropsko kulturno pot. Leta 2016 jo je prehodilo že kar 277.915 obiskovalcev, kar očitno več kot 690 v letu 1985. Sedaj tisti, ki dokažejo, da so prepotovali vsaj 100 km poti peš ali 200 km s kolesom, dobijo certifikat, ki je v dveh različicah – glede na to ali je romar pot opravil vsaj delno iz verskih razlogov ali ne. (Povzeto po: Camino de santiago [internet])

16 ŠPORTNI TURIZEM

Športni turizem je alternativna turistična oblika, pri kateri turisti vadijo, trenirajo ali se ukvarjajo s športnimi igrami. Ta oblika turizma je znana kot športni turizem sprostitve ali rekreacije. Ljudje, ki se ukvarjajo s športom profesionalno (atleti, trenerji, spremstvo, podporno osebje) potujejo, da bi se udeležili tekm. Pred, med in po tem pa se udeležujejo turističnih dejavnosti, ki so ravno tako oblika športnega turizma.

Ta posebna oblika turizma po navadi obstaja hkrati z množičnim turizmom in nekaterimi alternativnimi turističnimi oblikami; značilna je za rekreacijske športne dejavnosti, ki se dogajajo med počitnicami. Šport in rekreacija sta dober dodatek prijetnemu dopustu.

Zadnjih nekaj let turistični paketi vključujejo tudi športne dejavnosti za turiste. Veliki hoteli in turistični kraji poskrbijo za območja in igrišča in tudi za športno opremo, ki spada zraven. Tako imajo turisti možnost, da se med svojimi počitnicami udeležujejo različnih iger (nogomet, košarka, odbojka, tenis idr.)

Obstaja veliko raznolikih oblik športnega turizma. Nekatere izmed njih so: množični športni turizem, pohodniški turizem, smučarski turizem, športni turizem na podeželskih območjih, lov, jahanje, kolesarjenje, obalni turizem in morski turizem.

Obstaja tudi druga oblika športnega turizma. To je športni turizem prirediteljev ali tekmovanj. Tu ne gre za to, da bi se turisti udeleževali športnih aktivnosti temveč, da bi se udeleževali športnih dogodkov in tekmovanj.

Primeri takih tekmovanj so: olimpijske igre, celinske igre in mednarodne tekme državnih ekip.

Slovenija je država, ki ima izjemno visoko potencialno kapaciteto za športni turizem. Ima mnogo območij, ki so primerne za izvajanje športnega turizma kot so gorski svet, številna jezera in reke, obala, zelene površine, športna središča in dvorane itd.

Poznamo tudi različne motive za športni turizem:

- Zabava: »fit for fun«, od trpljenja do uživanja
- Skupinsko doživljanje: komunikacija, medosebni stiki
- poudarjena gibalna in telesna kultura: veselje do gibanja, zdravje, estetika, igra
- skrb za telo in duha: zdravje, prosti čas, fitnes, wellness
- šport kot doživetje: akcija, doživljanje, testiranje lastnih meja
- športni dogodki: privlačnost, doživljanje

Osnovne potrebe turistov pri športnih aktivnostih so potreba po gibanju, potreba po ohranjanju in večanju kondicije, želja po izboljšanju, adrenalin, potreba po drugačnih dejavnostih kot so na primer umik pred vsakdanjostjo (stres) in aktivnosti v naravi, tekmovalnost, potreba po socializaciji, sodelovanju, novih prijateljstvih. Potreba po samopotrjevanju in samospoštovanju. (Povzeto po: Športni turizem kot velik poslovni izziv [internet])

16.1 POMEN ŠPORTA V TURIZMU

Šport je v turizmu zelo pomemben saj podaljšuje turistične sezone, večja zasedenost nastanitvenih kapacitet, dodaten promet v gostinskih obratih, promocija destinacij zaradi medijev, ki poročajo o športnih dogodkih, spremljajo športne zvezdnike itd. Šport v turizmu pomeni tudi nastajanje novih dejavnosti in dodatnih delovnih mest kot so športni animatorji, serviserji športne opreme, osebni trenerji. Tudi domačini izkoriščajo športni turizem z raznimi panogami, ki jih lahko turisti opravljajo le na določenih lokacijah in v določenih pogojih. Neposredni ekonomski učinki športa v turizmu so najem športnih objektov, zaposlitev kadrov, trženje športnega turizma, najem in nakup športne opreme, prodaja vstopnic na športne dogodke itd. (Povzeto po: Športni turizem kot velik poslovni izziv [internet])

17 ZABAVIŠČNI TURIZEM

Ljudje so se že od nekdaj selili in podajali na različne poti, vendar ne le zaradi tega, da bi si ogledali znamenitosti tujih mest, nekateri se na pot podajo zgolj za zabavo, npr. da bi obiskali glasbeni festival, koncert, zabaviščni park...

Zabaviščni park je skupina zabavi namenjenih naprav, voženj in drugih dogodkov na določeni lokaciji, katere namen je zabavljanje velikih skupin ljudi. Začetki zabaviščnih parkov, katerih predhodniki so bili posebni sejmi, segajo že v srednji vek. Prvi tak sejem je bil Bartholomew Fair v Angliji, ki je potekal že leta 1133. Začel se je 24. avgusta, od leta 1753 naprej pa 3. septembra in trajal 2 tedna, z izjemo 1691. leta, ko je trajal le 4 dni. Sejem je bil namenjen vsem slojem angleške družbe, ki so prišle v London izključno, zato da bi se zabavale. Na sejmu se je bilo moč ogledati vrsto posebnih predstav oz. točk t. i. „freak shows“, kjer nastopajo ljudje, ki so drugačni (npr. izjemno majhni, gibčni...). Na sejmu so nastopali tudi akrobati, vrvohodci, glasbeniki, divje živali in drugo. Glavna razlika med Bartholomew Fair in današnjimi zabaviščnimi parki je bilo to, da je bolj spominjal na potujoči cirkus, saj ga je bilo mogoče obiskati le nekaj dni na leto. (Povzeto po: Amusement park [internet]; Bartholomew Fair [internet])

Prvi zabaviščni park je bil Dyrehavsbakken, ki je bil odprt leta 1583 na Danskem in še vedno obratuje. Danes je to 2. najbolj obiskana zanimivost na Danskem, ki jo letno obišče skoraj 3 milijone ljudi. Val inovacij v šestdesetih in sedemdesetih letih 19. stol. je ustvaril vrsto mehaničnih zabaviščnih naprav kot npr. vrtiljak. La Marcus A. Thompson je izumil vlakec smrti leta 1872, prvi pa je bil zgrajen šele 12 let pozneje. Vlaku smrti naj bi bili prisotni že v prejšnjem stoletju v Rusiji, vendar so bili ti zgrajeni iz ledu. (Povzeto po: Dyrehavsbakken [internet])

Na zabaviščne parke so vplivali tudi t. i. »pleasure gardens« - eden prvih je bil Vauxhall Gardens, ustanovljen v Londonu leta 1661. Izvorno je bil namenjen le londonski eliti in za vstop je bilo potrebno plačati vstopnino, a je kmalu postal prostor, kamor so zahajale velike zabave željne množice. V teh »pleasure gardens« si si lahko ogledal nastope vrvohodcev, glasbene koncerte, ognjemete, poletel z balonom na vroč zrak itd.

Eden najbolj znanih evropskih zabaviščnih parkov, Prater, je svoja vrata odprl leta 1766 na Dunaju.

Prvi stalen zabaviščni park, omejen na določeno območje, je bil odprt leta 1895 na Coney Island, v Brooklynu (Sea Lion Park).

Število zabaviščnih parkov je do danes močno naraslo. Le-ti privabljajo na milijone zabave željnih ljudi in v državne blagajne prinašajo velike vsote. Državni prihodki so leta 2015 v ZDA znašali 8 milijard dolarjev, na Kitajskem pa 4,6 milijarde dolarjev. Najbolj znani zabaviščni parki v Evropi danes so: Legoland (Nemčija), Gardaland (Italija), Portaventura (Španija), Europa Park (Nemčija), Disneyland (Francija). (Povzeto po: Amusement park [internet]; Bartholomew Fair [internet])

Zagotovo eden najsrljivejših zapuščenih zabaviščnih parkov, ki ima obenem tudi precej pretresljivo zgodovino, stoji v Ukrajini. Park Pripjat naj bi odprli za praznike, 1. maja leta 1986, ker pa se je le nekaj dni pred tem, 26. aprila, v Černobilu zgodila jedrska katastrofa, so ga odprli 27. aprila – a le za nekaj ur, saj je njegov novi namen postal "zabavljanje" ljudi, preden so izvedeli, da mestu sledi evakuacija. Park in še posebej njegovo panoramsko kolo še danes ostajata simbol te nesreče, njegovi obiskovalci pa so le radovedni turisti.

V Berlinu je še danes mogoče zaslediti ostanke socialistične preteklosti, eden izmed najbolj srljivih je Spreepark, ki je nekoč veljal za edini zabaviščni park Vzhodne Nemčije. Po propadu so julija 2011 za kratek čas znova odprli le njegov majhen del, kjer so se lahko nostalgичni obiskovalci posladkali ob

torticah in pijači, privoščili pa so si lahko tudi vožnjo na peščici znova delujočih vrtiljakov. (Povzeto po: Zapuščeni zabavišni park [internet])

18 TURIZEM POVEZAN Z IGRAMI NA SREČO

Zaradi svoje nepredvidljivosti in nevodljivosti, so bile igre na srečo tako v času pred Kristusom kot po njem vsakodnevni vir zabave in zapravljanje denarja najrazličnejših slojev prebivalstva. Tovrstne igre so bile tudi v veliko korist oblastem, saj so prihodke igralnic velikokrat uporabili za lastne interese. Začetki igralnic segajo že v čas renesančne beneške republike, kjer je bila leta 1626 ustanovljena prva novodobna igralnica. Skozi leta je igralništvo postajalo postopoma vse bolj priljubljeno in dandanes predstavlja zelo pomembno vlogo pri turizmu. V Sloveniji prispeva kar četrtno vsega turističnega priliva, ki ga ima na razpolago državni proračun.

18.1 IGRE NA SREČO NEKOČ

Najstarejši dokazi o igrah na srečo izvirajo izpred 7000 let, ko so nastale nartne koščice, ki so predhodniki današnjih kock. (Mihelič 1993) Pravi pomen za turizem pa se je začel razvijati šele v starem Rimu. Takrat so bile igre sicer prepovedane, vendar so jih dovoljevali v času praznovanj na čast Saturna v obliki nekake pra-loterije, kjer še ni bilo pravno urejene terjanje dolžnikov, tako da so se dolgovi izničili. Med prisotne so naključno in zastonj delili tablice, ki so že same nakazovale darila ali nekakšne srečke, ki so omogočale zadetke. Vse tablice so bile dobitne, kar je poživilo praznik. Resda niso imeli zaslužka direktno od srečk, so pa definitivno posredno vplivali na priliv denarja, saj je v tem času v mesto prišlo veliko obiskovalcev, in če ne za srečke so denar porabili za drugačne storitve. (Povzeto po: Fiorin: *Fanti e denari. Sei secoli di giochi d'azzardo*)

18.2 RAZVOJ NOVODOBNIH IGRALNIC

Že v stari Grčiji naj bi obstajali družabni prostori namenjeni igranju, o čemer pričajo razni potopisi iz tega časa. Pišejo o tem, kako so moški hodili v terme preganjat dolgčas z raznimi igrami. To navado so prevzeli tudi Rimljani, vendar je s propadom obeh starih civilizacij propadla tudi ta oblika zabave.

Po sedanjih virih ja bila prva novodobna igralnica v Benetkah odprta leta 1626. Igralnico, ki je bila odprta zaradi zaščite igralcev pred prevaranti, je pokopalo (leta 1774) prav enak problem, saj je bil vstop vanjo prost za vse, ki so nosili maske.

V belgijskem kraju Spa se je prva igralnica odprla leta 1726, ki je poleg običajnih iger ponujala tudi hazardne igre, ki so priljubljene še danes. Leta 1748 je izšel odlok, ki ureja pravila igranja v Baden-Badenu, leta 1771 pa je dobila koncesijo igralnica v Wiesbadnu.

Svoje je prispeval tudi Napoleonov dekret o igrah na srečo iz leta 1806, s katerimi je pooblastil pokrajinske policijske prefekte za izdajo sezonskih dovoljenj za delovanje igralnic v termalnih centrih. Na koncu 18. in na začetku 19. stoletja so se odprle igralnice v krajih, kjer obstajajo še danes: Karlbud, Kissingen, Travemunde, itd. (Povzeto po: Lesnik: Zgodovina in teorija iger)

18.3 FRANCOIS BLANC IN NJEGOV POMEN ZA IGRALNIŠTVO V EVROPI

Blanca imamo za tvorca individualnega pristopa pri organiziranju iger in snubljenju igralcev- danes se temu reče marketing. Ponudil je nov tip igralnih miz in začel prirejati raznorazne dogodke, ki so privlačili igralce iz vseh koncev sveta. Blanc je znan tudi po tem, da je zdržal pritiske zaradi velikih izgub in da je obdržal igralnico odprto, ko je vojaška oblasti temu nasprotovala. Leta 1863 je v Monte Carlu zgradil igralnico, prireditvene prostore, hotele in tako že leta 1873 zabeležil povprečen obisk okoli 1500 igralcev dnevno, ki so prihajali iz vseh koncev. V tem času je prišlo do razcveta v turizmu in posledično tudi v drugih panogah. (Povzeto po: Lesnik: Zgodovina in teorija iger)

18.4 ODKRITJE IGRALNEGA AVTOMATA

Gre za revolucionarno odkritje v igralništvu, saj pomeni šele prodor igralnih avtomatov na igralniško tržišče dejanski premik k množičnemu načinu igranja. Ustanovitelja sta Gustav Schultz in Charles Fay, ki sta proti koncu 19. stoletja izdelala prvi igralni avtomat, ki je tudi dandanes zelo znan, t. i. Liberty Ball (trije znaki z različnimi valji). (Povzeto po: Lesnik: Zgodovina in teorija iger)

18.5 IGRE NA SREČO DANES

Kljub temu, da casino industrija doživlja razcvet širom po svetu, ostaja Evropa opazna izjema pri tej širitvi in posodobitvi. V večini evropskih dežel se praktično ni nič spremenilo v igralniški industriji v zadnjih 25-ih letih. Igralništvo je prisotno v 22-ih evropskih državah, v katerih posluje čez 700 igralnic in to največ v Franciji, kjer je do leta 1999 prevladoval t. i. evropski koncept igralništva. Od zadnjega leta preteklega tisočletja dalje pa je bilo kar 88 odstotkov vseh igralniških prihodkov ustvarjenih na igralnih avtomatih. Prihodki evropskih igralnic so v primerjavi z ameriškimi manjši. Po grobih ocenah naj bi se skupni prihodek vseh evropskih igralnic gibal okoli 5 milijard dolarjev, kar predstavlja le dobro petino letnega prihodka zahodnih sosedov v ZDA. Kljub temu pa je presenetljivo dejstvo, da je v Evropi kar 60 odstotkov več igralnic kot v ZDA, čeprav so te manjše in jih na letni ravni obišče manjše število obiskovalcev, ki so tudi bistveno manj potratni kot konkurenca na zahodu (Povzeto po: Pelengič: Širše zunanje okolje mega zabavišč).

Dandanes hodita turizem in igralništvo z roko v roki, lahko bi rekli da sta v nekakšni simbiozi. Veliko turistov zahaja v večernih urah v casinoje in tako poveča zaslužek le-teh, ali pa tudi obratno. Veliko turistov se odloči obiskati nekatere kraje ravno zaradi odlično razvite igralniške industrije. Ta pojav je bolj značilen za ZDA, kjer je mesto Las Vegas, katero se je razvilo v pravo »kockarsko« središče. Igre na srečo, kot eden pomembnejših turističnih stebrov turistične dejavnosti v Evropi, v zadnjih parih letih pridobivajo na obsegu ne pa tudi na kvaliteti ponudbe. Kot gobe po dežju rastejo igralni saloni, ki so trn v peti obstoječim večjim igralnicam, saj jim odžirajo stalne goste. V prihodnosti se pričakuje porast vloge casinojev in s tem povezano tudi turizma.

19 MODNI IN NAKUPOVALNI TURIZEM:

Nakupovalni turizem obstaja že od nastanka prvih trgovin, v zadnjih desetletjih pa je njegov pomen močno narastel. Nakupovalni turizem je rastoča sestavina potovalne izkušnje, bodisi kot glavna motivacija ali ena izmed dejavnosti turistov na svojih destinacijah. V zadnjih letih pa se je med nakupovanjem in turizmom pojavila še močnejša vez. Eden izmed glavnih kriterijev turistov, za določanje destinacije sta nakupovanje in gastronomija, pri tem pa je pomembna raznolikost, cena in kakovost izdelkov.

Nakupovalni turizem je oblika turizma, pri kateri turisti potujejo s ciljem nakupovanja v velikih trgovskih centrih ali manjših lokalnih trgovinah. V zadnjih šestih desetletjih je turizem doživel nadaljnjo širitev in diverzifikacijo. Postal je eden največjih in najhitreje rastočih gospodarskih panog v svetu. Številne nove destinacije pa so postavile izziv turizmu na evropskih tleh. (Povzeto po: Turizem po svetu [internet])

Oblika nakupovalnega turizma je močno povezana z destinacijo. Različne destinacije imajo zato možnost razviti verodostojne in edinstvene nakupovalne izkušnje, glede na njihove značilnosti. Posameznim državam je prepuščeno, da določijo, katero blago, dragocenosti in trgovinske dejavnosti bodo tvorile kategorijo "državno-specifični značilni turistični izdelki".

To doda vrednost turistični ponudbi in hkrati krepi in celo opredeljuje njihovo turistično blagovno znamko in pozicioniranje. Še pomembneje: nakupovanje je eden od glavnih kategorij izdatkov turistov, kar predstavlja pomemben vir dohodka za nacionalna gospodarstva neposredno in tudi prek številnih povezav z drugimi panogami in gospodarstva. (Povzeto po: Global report on shopping tourism [internet])

Povezava med načrtovanjem počitnic in nakupovalnih izkušenj postaja vse bolj očitna, saj so se v zadnjem času močno povečale tudi investicije v nakupovalne komplekse. Da bi pritegnili potrošnike in jih speljali, da ostanejo, smo tudi videli povezano porast v gradnje hotelov. Ugotovljeno je, da je potrošno vedenje posameznika na počitnicah drugačno kot doma. Poraba se poveča in popotniki kupujejo tudi nebistvene izdelke. Prav tako se spremeni čas nakupov, ob npr. nenavadnih dneh in urah (npr. nedeljah, zvečer). (Povzeto po: Shopping tourism, key for destination marketing [internet]; Global report on shopping tourism [internet])

Ljudje so včasih potovali z glavnim namenom, da bi videli geografske in kulturne znamenitosti različnih mest. Družine so z letalom, vlakom ali avtomobilom potovale, odločene da bodo videle najbolj znane značilnosti pokrajin in raziskale najnovejše, ki so jim ponujala mesta. Nakupovanje za zadovoljstvo oz. zabavo ni več zgolj naključna dejavnost turistov, kot je bila v preteklosti med potovanjem. Danes za milijone turistov predstavlja glavno idejo ali eno izmed njih za potovanje. Turiste namreč bolj privlači manjše lokalne trgovine kot večje globalne verige trgovin. Nekateri pa seveda potujejo tudi z namenom obiskati dražje, luksuzne ali verižne trgovine, ki jih ni v mestu njihovega bivanja.

V večjih evropskih mestih, kot so Barcelona, Milano, Pariz, London, Berlin itd., so posebej pomembne večje luksuzne trgovine, slavnih modnih oblikovalcev. Te trgovine so že od 1900 privabljale tujce iz celega sveta, ki so si želeli okus luksuza. London, najbolj obiskano mesto v Evropi oz. svetu, ima poleg veliko kulturnih in zgodovinskih znamenitosti zelo raznolik trgovski trg za turiste. To je nedvomno zelo pomembna komponenta oz. motivacija turistov, za odločitve, da obiščejo to destinacijo. (Povzeto po: Kam Slovenci romajo kot nekoč v Trst [internet])

Na destinacijah, kjer gospodarstvo ni tako močno razvito, pa so pomembnejše in bolj privlačne za turiste majhne lokalne trgovine, ki prodajajo predvsem spominke in izdelke značilne za ta kraj.

V modnem turizmu pa imajo velik vpliv modne prestolnice kot so Paris, Milano, London. Poraba turistov se še posebej poveča v času modnih tednov, ko modni oblikovalci predstavijo svoje najnovejše kolekcije. Prvi modni teden sega nazaj v leto 1943, medtem ko so se modne revije odvijale že okoli 1900. (Povzeto po: To si enostavno morala imeti! – Nakupovali turizem v vzhodni Evropi [internet])

Od nekdaj pa so zelo priljubljeni tudi kratki eno- ali dvodnevni nakupovalni izleti. V Sloveniji smo se včasih skupaj s Hrvati v kolonah, željni po nakupovanju vozili proti Trstu, kjer je bila izbira in cena izdelkov ugodnejša. Dandanes pa je nova nakupovalna destinacija postala Bosna in Hercegovina. To je predvsem rezultat finančne krize, saj se ljudje zaradi pomankanja denarja raje odpravijo po gorivo, oblačila in druge artikle, kjer za to odštejejo manj denarja. (Povzeto po: Nakupovali turizem: Kam Slovenci romajo kot nekoč v Trst? [internet])

V Bosni zato gradijo vse več trgovskih centrov, oblasti pa bi rade situacijo izkoristile za razvoj turizma. Vlagajo tudi v razvoj infrastrukture, med drugim semaforizacijo cest. Tudi domačini v teh mestih se strinjajo z razvojem in upajo, da se bodo njihova mesta razvila v kar je bil nekdanj Trst s Ponte Rossom.

Nakupovalni turizem je v svoji množični obliki gravitiral na dve sosednji kapitalistični državi, Italijo in Avstrijo. Prvi pogoj orientacije nakupovalcev je zagotovo bližina, saj si večina dolgih nakupovalnih izletov ni mogla privoščiti. Prebivalci s Primorskega so nakupovali v Italiji, prebivalci Gorenjske in Štajerske v Avstriji, prebivalci Prekmurja pa so pogosto nakupovali tudi na Madžarskem.

V Sloveniji tako še danes velja, da so tehnični predmeti vključno z avtomobili bolj kvalitetni, če so izdelani v Avstriji in Nemčiji (v nasprotju z italijanskimi tehničnimi izdelki, ki veljajo za slabe), medtem ko za obleke oziroma modo velja, da je italijanska moda boljša.

V socializmu je bila ponudba izdelkov veliko manjša kot danes. Omejitve so se seveda razlikovale tako geografsko kot časovno. Geografske razlike se zdijo pomembne predvsem v kontekstu propustnosti državnih meja, ki je v socializmu nihala. Na splošno bi lahko rekli, da je bila možnost potovanja na Zahod iz Jugoslavije precej večja kot pa iz drugih socialističnih držav.

Zato lahko tvegamo trditev, da se je v Sloveniji v večji meri razvila "klasična" (zahodna) oblika nakupovanja, saj je bila od šestdesetih let dalje državna meja z "zahodnima" kapitalističnima sosedama, Italijo in Avstrijo, relativno odprta za vse državljane, medtem ko se je v drugih državah bolj razvilo tihotapljenje in distribucija blaga v državi, odvisno od tega, koliko so bile državne meje na Zahod odprte oziroma zaprte. Časovne razlike v slovenskem kontekstu lahko retrospektivno opazujemo skozi časovna obdobja, v katerih je bilo potovanje na Zahod v določeni meri omejeno. . (Povzeto po: Nakupovali turizem: Kam Slovenci romajo kot nekoč v Trst? [internet])

V zadnjih letih so turistične agencije začele organizirati tudi nakupovalne izlete, kjer turistom omogočijo prevoz do večjih trgovskih centrov ali mest. (Povzeto po: To si enostavno morala imeti! – Nakupovali turizem v vzhodni Evropi [internet])

20 POSLOVNI TURIZEM

Razlogov za poslovno potovanje je veliko kot npr. obiskovanje kupcev in dobaviteljev, srečanja pri drugih podjetjih ter oglaševanje in promocija nekega produkta. Vendar pa te razlogi ne privlačijo veliko ljudi ob istem času, in težko je načrtno izkoriščati te razloge tako da državi prinesejo nek dobiček.

Podvrsta poslovnega turizma je označena z akronimom MICE kar stoji za:

- M** - meetings (poslovna, gospodarska srečanja)
- I** - incentives (motivacijska potovanja)
- C** - congresses / conventions (kongrese, konvencije)
- E** - exhibitions / events (razstave, sejme/prireditve)

MICE je danes ena ključnih dejavnosti, ki poganjajo razvoj turističnih destinacij in pomemben vir zaslužka, delovnih mest in zunanjih investorjev. Ponuja tudi priložnosti za izmenjavanje znanja, sklepanje poznanstev in intelektualno razvoj prav tako pa pripomore k sodelovanju med regijami. Leta 2012 je poslovni turizem predstavljal 14% svetovnega turizma, vendar je bil zaslužen za 24% svetovnega BDP-ja v turizmu. (Povzeto po: Poslovni turizem [internet])

20.1 UČINKI MICE TURIZMA NA DESTINACIJO

MICE turisti pomenijo dodaten zaslužek za lokale, hotele, restavracije, ustanove, ki ponujajo umetnost in kulturo, pa tudi za transport lokalne trgovine. Povečajo medijsko pozornost in tako prepoznavnost destinacije, mnogi se tja vrnejo tudi z družinami.

Faktorji za izbiro destinacije glede na vrsto turizma:

Meetings:

- lokacija je po navadi tam kjer je tudi štab nekega podjetja ali pa večja podružnica
- področje na katerem je večje število kupcev in ključnih dobaviteljev
- drugi komercialni interesi

Incentives:

- kompetitivni hoteli
- kvaliteta hrane in postrežbe
- privlačnost (modna, kulturna , eksotična)

- posebna izkušnja pri razumni ceni
- dostopnost in varnost

Konvencije:

- kvalitetni hoteli (3-5 zvezdic)
- kvalitetni center z veliko prostora in fleksibilnostjo
- zračnost
- dober transport
- kvalitetne storitve
- privlačnost destinacije
- lokalna podpora
- varnost
- bližina večjih nakupovalnih središč
- veliko število obiskovalcev
- odsotnost podobnega dogodka
- zračnost
- podpora sponzorjev
- ugodna cena

V zadnjih desetih letih je področje MICE turizma doživelo 63% rast trga. Industrija doživlja rast kljub ekonomski krizi, vendar so rezultati zelo različni glede na področja. Evropa je na prvem mestu glede na število srečanj. Gosti kar 54% vseh MICE srečanj letno. Država z največjim številom v Evropi je Nemčija, sledijo pa ji Španija, Francija, Italija in Švica. Najbolj obiskana mesta pa so Dunaj, Barcelona, Paris, Berlin, Madrid. Kar se tiče števila obiskovalcev na teh dogodkih ima 50% srečanj med 150 in 449 udeležencev, 28% dogodkov pa se udeleži 500 ali več ljudi. (Povzeto po: Mice [internet])

20.2 MICE KOT POGON PRIHODNOSTNJEGA RAZVOJA

Spodbuja ekonomski, socialni, in kulturni razvoj po svetu, ker:

- ustvari dodano vredno turizma in spodbuja turizem še posebej v času izven sezone
- ustvarja delovna mesta
- izboljša sodelovanje in izmenjavanje preko promoviranja internacionalne kolaboracije in podpore mreže podjetnikov in profesionalcev
- privlači investitorje in poveča prepoznavnost mest/regije, ki gosti nek dogodek
- ponuja priložnost za rast in razširjanje infrastrukture in storitev na lokacijah
- širi znanje, spodbuja inovacijo in kreativnost
- spodbuja dobre odnose in sodelovanje skupnosti.

20.3 TEŽAVI IN IZBOLJŠAVE ZA PRIHODNOST

Za nadaljnjo rast industrije bi bili potrebi dolgotrajni načrti in strategije, v obliki finančne podpore in gradnje nove infrastrukture. Potencial tega področja bi moral biti viden. Pomagala bi tudi pomoč na vseh nivojih vlade, torej na regionalnem, nacionalnem in internacionalnem nivoju.

Eden od problemov pa je tudi dostopnost na mednarodnem nivoju. Težave z vizami so pogost problem. Potrebni bi bili bolj učinkoviti postopki za izdajanje viz, kar bi pripomoglo k večjem obisku in pripomoglo k turizmu destinacije. Obisk mnogim otežujejo tudi davki za potovanja in tu bi bila spet potrebna vključenost in podpora vlade. Kar se tiče destinacije dogodka se srečujemo s pomanjkanje razumevanja in vključenosti lokalne skupnosti. Potrebni bi bile lokalne aktivnosti v povezavi z dogodkom in deljenje znanja ter sodelovanje z univerzami in šolami. (Povzeto po: Mice [internet])

21 INDUSTRIJSKI TURIZEM V EVROPI

21.1 SPLOŠNO O INDUSTRIJSKEM TURIZMU

Na splošno je industrijski turizem mogoče opredeliti kot obiske območij, kjer je širši javnosti omogočen ogled določenega strokovnega znanja iz preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Industrijski turizem je podvrsta v turistični dejavnosti, ki je nastala predvsem zaradi različnih sprememb na trgu, katere namen je preoblikovati obstoječe zarjavele elemente industrije v nove priložnosti, pri čemer je poudarjeno oživljanje gospodarstva po principu trajnostnega razvoja in doseganja večje stopnje promocije okolja, objektov, kulture in ljudi. Industrijski turizem se torej naslanja na razvoj novih ali obstoječih industrijskih danosti, ki izhajajo iz preteklih zgodovinskih industrijskih procesov nekega objekta, dejavnosti, kraja ali regije.

Tako imenovani "industrijski turizem", je torej način prenovitve degradiranih območij gospodarsko in družbeno: lahko zagotovi hitro pretvorbo gospodarskih dejavnosti, ustvarja nove prihodke in prepreči siromašenje lokalne kulture in identitete. (Povzeto po: Industrial heritage and agri/rural tourism in Europe [internet])

21.2 INDUSTRIJSKI TURIZEM V SLOVENIJI

Industrijski turizem lahko razdelimo v tri kategorije:

- turizem industrijske dediščine
- obiski podjetij, ki odpirajo svoja vrata obiskovalcem z predstavitvijo njihove proizvodnje
- znanstveni turizem

21.2.1 TURIZEM INDUSTRIJSKE DEDIŠČINE

- Kovaški muzej Kropa
- Muzej pošte in telekomunikacij Polhov Gradec
- Pivovarski muzej Pivovarne Union Ljubljana
- Tehniški muzej Slovenije Bistra
- Železniški muzej Slovenskih železnic Ljubljana

21.2.2 OBISKI PODJETIJ, KI ODPIRAJO SVOJA VRATA OBISKOVALCEM Z PREDSTAVITVIJO NJIHOVE PROIZVODNJE

- Riko Hiše
- Lafarge Cement Trbovlje
- Jedrska elektrarna Krško
- Krka (podjetje)
- Pivovarna Laško
- Pivovarna Union
- Premogovnik Velenje

21.3 INDUSTRIJSKI TURIZEM PO SVETU

Značilne destinacije industrijskega turizma so mesta in regije z močno industrijski bazo. Najbolj popularne so destinacije, povezane z naslednjimi področji:

- Blago s pomenom za določeno regijo (npr. premog v Ruhru v Nemčiji)
- Firmirano blago, luksuzni izdelki (npr. avtomobili, ure, nakit, itd.)
- Tehnološko zahtevna proizvodnja (npr. proizvodnja letal)
- Ročni izdelki (npr. porcelan)
- Hrana in pijača

Industrijski turizem na območju Evrope je najbolj razvit v Nemčiji, Združenem Kraljestvu in na Nizozemskem, pa tudi v centralni Evropi (Avstrija, Madžarska, Češka in Poljska). V Evropi obstaja vsega skupaj 16 poti, po katerih se lahko odpravimo na popotovanje skozi območno industrijsko zgodovino in vsaka je priča o zgodovini določene industrijske panoge. Nekatere od teh destinacij so vključene tudi v UNESCO.

21.3.1 NIZOZEMSKA

Na Nizozemskem poteka Nizozemska pot okoli Amsterdama. Ena od najbolj priljubljenih postaj te poti je nekdanja pivovarna Heineken v Amsterdamu. Potem ko so leta 1988 staro pivovarno preselili drugam, so obrate spremenili v priljubljeno turistično znamenitost – muzej Heineken Experience (Izkusite Heineken). Heineken Experience stoji v samem nizozemskem glavnem mestu, medtem ko je večina drugih znamenitosti te poti na obrobju mesta.

Mlini na veter spadajo v industrijsko dediščino iz časov daleč pred industrijsko revolucijo, ki se je v 18. stoletju začela v Angliji. Na območju Zaanstreek je nekoč stalo na tisoče mlinov na veter. Z njimi so črpali vodo, pridelovali gorčico, moko, barve, papir in olje ter žagali les. Na tem območju je bilo nekoč več do okolja prijaznih tovarn kot kjer koli drugod po svetu.

21.3.2 NEMČIJA

Ruhr je ena največjih urbanih združb v Evropi, ki pa je hkrati polna industrijskih objektov. Čeprav še vedno velja za industrijsko srce Nemčije, so tudi tukaj opustili številne industrijske dejavnosti. Zaprli so premogovnike in jeklarne, tako da so ti velikanski industrijski objekti ostali prazni. V Zollverein v Essnu je bil do leta 1986, ko so ga zaprli, največji premogovnik na svetu. Ruhr velja danes za eno najzanimivejših območij v Evropi, saj se ponaša s kar 3500 industrijskimi spomeniki, 200 muzeji, 120 gledališči, stotimi kulturnimi centri, stotimi koncertnimi dvoranami in dvema gledališčema, v katerih prirejajo muzikale. (Povzeto po: Industrijski turizem [internet])

21.4 EU PODPORA INDUSTRIJSKEMU TURIZMU

Generalni direktorat Evropske komisije za podjetništvo in industrijo je objavil javni razpis, namenjen podpori nadenacionalnega sodelovanja in javno-zasebnih partnerstev na področju kulturnega in industrijskega turizma. Njegov namen je prispevati k diferenciaciji evropske turistične ponudbe, k skupni kulturni dediščini ter h gospodarski obnovi in ustvarjanju delovnih mest v industrijskih regijah v zatonu. Obnova industrijskih območij za turistične namene omogoča zmanjšanje upadanja opuščenih industrijskih območij zaradi izgube delovnih mest, odseljavanja in drugih škodljivih socialnih posledic in jim pomaga, da se izkopljejo iz gospodarske in socialne krize, hkrati pa ohranijo lokalno industrijsko proizvodnjo in njeno kulturo. (Povzeto po: EU podpora industrijskemu in kulturnemu turizmu [internet])

22 AVTOMOBILSKI TURIZEM

Avtomobilski turizem se je začel razvijati kaj kmalu, po nastanki prvega avta, danes pa je to dokaj dobro razvita turistična dejavnost.

22.1 ZAČETKI AVTOMOBILSKEGA TURIZEMA V EVROPI

Avtomobilski turizem se je včasih pretežno delil na dirkanje in avtosalone, prvo vam bom predstavil zametke avto-moto športa, ki se je začel v Evropi natančneje v Prvo organizirano tekmovanje je potekalo 27. aprila 1887, priredil ga je Monsieur Fossier. Potekalo je na dvokilometrski progi. Zmagal je Georges Bouton v avtomobilu, ki ga je izdelal skupaj z Julesom-Albertom de Dionom, toda ker je bil edini prijavljeni tekmovalec, ni šlo za pravo dirko. 23. julija 1894, pa je pariška revija Le Petit Journal organizirala, kot velja danes, prvo avtomobilistično dirko na svetu, na relaciji Pariz-Rouen. Dirko so organizirali predvsem kot obliko reklamiranja in pospeševanja prodaje. Urednik revije Pierre Giffard je dirko označil kot tekmovanje za ne-vprežene kočije. Na dirko sta se prijavila sto dva tekmovalca, startnina je znašala deset frankov. Uradna zmagovalca dirke sta bila Peugeot in Panhard, avtomobile pa so ocenjevali glede na njihovo hitrost, vodljivost in varnost.

Prvo stalno dirkaško prizorišče je bila Nica, kjer je marca 1897 prvič potekal »Teden hitrosti«. Za popolnitev prireditve so iznašli več tipov dirkanja, tudi gorske, šprinte in dirke v pospeševanju, kar pa je pomenilo velik razvoj avtomobilskega turizma.

Prav tako, pa so kaj kmalu nastala dirkališča, kot prvo je bilo Angleško dirkališče Brooklands v Surrey in je prvo namensko zgrajeno dirkališče na svetu, odprto je bilo junija 1907, dolgo je bilo 4,43 km z betonsko površino in nagnjenima ovinkoma. Leta 1939 je bilo zaradi vojne zaprto, zaradi poškodb med vojno pa ni nikdar več gostilo dirk. Kasneje pa so nastala še danes zelo dobro znana dirkališča kot so Autodromo Nazionale Monza v Italiji leta 1922, leta 1925 Circuit de Spa-Francorchamps v Belgiji in leta 1927 Nürburgring v Nemčiji, ob nastanku dirkališč so organizirali tudi prvo dirkaško prvenstvo, v katerem so tekmovali na štirih ali petih dirkah v sezoni. V tridesetih letih so se na dirkah pojavili prvi namenski dirkalniki, ne več le avtomobili višjega cenovnega razreda. Kaj kmalu sta se razvila tudi dirkanje z formulo oz. bolidom, in pa serija turnih avtomobilov, ki so praktično predelani cestni avtomobili. Prav tako pa so se razvile dirke kot so reli, serija športnih dirkalnikov in pa dirke v pospeševanju. Ob vseh dirkališčih pa je nastalo precej hotelov, prenočišč, restavracij in trgovin z spominki, ki omogočajo turistom lagodno bivanje in prijeten ogled dirke. (Povzeto po: Auto racing [internet])

Prav tako so se v večjih mestih razvile razstave avtomobilov oz. avtomobilski saloni, kjer so avtomobilske tovarne pokazale vse novosti, prvi je bil Pariški avtomobilski salon ki so go prvič organizirali leta 1898, 12 let po Benzovem prvem uradnem patentiranju avtomobila. To je bila sploh prva avtomobilska razstava na svetu, njen pobudnik pa je bil pionir avtomobilizma v Franciji Jules-Albert de Dion. Leta 1905 se je pojavil sedaj zelo dobro poznan avtosalon v Ženevi, pojavil pa se je tudi zelo znani Berlinski avtosalon danes poimenovan International Motor Show. (Povzeto po: International Motor Show Germany [internet]; Berlin Motor Show [internet])

22.2 AVTOMOBILSKI TURIZEM DANES

Dandanes je avtomobilski turizem zelo razvit, od ogleda dirk, muzejev z avti, ogledov avtomobilskih tovarn, avtosalonov, do vožnje na dirkališčih, in druženja na raznih dogodkih kjer se zbirajo avto navdušenci, ki pokažejo svoje po navadi modificirane cestno legalne avte.

Ogled dirk je postal precej popularen, in s tem je okoli dirkališč zraslo veliko objektov, ki služijo turistom med ogledom dirke ali pa medtem ko čakajo na naslednjo dirko. Najbolj znana dirkališča so Imola, Silverstone, Monza, Brands Hatch, Spa Francorchamps, Jerez, Hockenheimring, Monaco, zmagovalec v prepoznavnosti pa je Nürburgring. Vsako od zgoraj naštetih dirkališč letno privabi več kot 200.000 turistov, večina zaslug pa lahko pripišemo Formuli 1.

Na Nürburgring-u pa lahko tudi preskusimo svojega jeklenega konjička, in tekmujejo z ostalimi dirkači na dirkališču, bistveno bliže je Grobnik na Hrvaškem, ki prav tako ponuja dozo adrenalina. Za tako adrenalinsko doživetje pa moramo odšteti kar veliko denarja, okoli 60 eur na uro, prav tako, pa se doplača avtomobil, če se nam lasten ne zdi dovolj hiter. (Povzeto po: Kje se lahko varno zdivjate [internet])

Vse več turističnih agencij ponuja ogled avtomobilskih tovarn in muzejev, in prav to je v zadnjih letih postalo kar popularno saj veliko ljudi preprosto uživa ob pogledu na robota, ki se premika tako hitro in delo opravi zelo natančno. Seveda pa po ogledu tovarne sledi še ogled muzeja dotične znamke in na koncu nakup spominkov. Najbolj ogledana tovarna v zadnjem času pa je tovarna BMW v Nemčiji in tovarna Škoda. V lastni režiji pa si lahko ogledamo veliko večje število avtomobilskih tovarn in muzejev ki pašejo k znamki.

Zadnjih 100 let po vseh večjih mestih potekajo avtosaloni, sedaj najbolj znani so Pariz, Ženeva in Berlin, ne le-teh vsi proizvajalci pokažejo svoje novosti in načrte za prihodnost. Nam nekoliko bliže je avtosalon v Zagrebu, letos(2017) pa ga bo gostilo tudi Gospodarsko razstavišče v Ljubljani, je pa žalostno, da avtosaloni počasi tonejo v pozabo, saj na le-teh vsako sodeluje manj proizvajalcev, saj smo v dobi interneta in novosti raje širijo preko le-tega. Največji avtosalon pa je zagotovo v Berlinu; ki je 2000 gostil preko 200.000 obiskovalcev. (Povzeto po: International Motor Show Germany [internet]; Berlin Motor Show [internet])

Ker sem tudi sam avtomobilski navdušenec, se z očetom vsako leto udeleživa veliko srečanj, kjer se družimo z ostalimi avto navdušenci, eden največjih poteka že 36. leto konec aprila in začetek maja na Wörtherseeju v Avstriji, kjer se v dveh tednih zdere preko 100.000 ljudi, in pokaže svoje nizke, glasne in hitre jeklene konjičke predvsem Audije, Volkswagne, Škode in Seate saj je dogodek prirejen s strani Volkswagne, dogodek pa je imenuje GTI-Treffen, to pa ni edini avtomobilistični dogodek na tem jezeru, junija se tam zbirajo lastniki super športnih avtomobilov, septembra pa motoristi. V obdobju srečanja so vsi hoteli, katerih ne primanjkuje, polni. Prav tako je težko najti stol v restavraciji, zaradi gneče pa je težko hoditi po ulicah ali normalno voziti ali parkirati avto, Drugo zelo znano srečanje pa poteka v Essnu, katerega obišče okoli 12.000 ljudi, tam pa so prav tako predstavljeni samo predelani avti. Prav tako pa po Evropi poteka ogromno srečanj ljubiteljev starodobnikov. (Povzeto po: GTI-Treffen [internet])

23 ZAKLJUČEK

No, pa smo skupaj prišli do konca naše projektne naloge z naslovom: Turizem v Evropi nekoč in danes. Spoznali smo veliko o turizmu, predvsem pa ugotovili, da turizem ni nekaj novega in sodobnega, temveč ima svojo »tradicijo« že v res preteklih obdobjih in najbolj zanimiv o je tudi dejstvo, da preteklik zajema vsa področja turizma. Upamo, da ste tekom branja uživali vsaj toliko, kolikor smo mi, ko smo nalogo pisali. Skladno z vloženim trdom smo se tudi veliko novega naučili in smo veseli, da smo lahko stopili skupaj in z veliko kolegialnosti spisali tole nalogo. Posebna zahvala gre, poleg našim staršem, brez katerih bi bila izvedba v tej obliki nemogoča, tudi mentorici prof. Mojci Lebar, ki nas je tekom pisanja neprestano spodbujala in verjela v nas, nas dvignila, ko nam je bilo težko in nam pomagala, kolikor nam je le lahko. Za konec Vam vsem in še posebno tebi, bralec, polagam na srce, da kakšno vrsto turizma raziščeš tudi praktično in spoznaš nekaj, o čemer ne veš prav veliko oz. kot je zapisal Aldous Huxley: »To travel is to discover that everyone is wrong about other countries.«

24. VIRI IN LITERATURA:

Auto racing. [internet]. [citirano 18. 2. 2017]. Dostopno na naslovu:

https://en.wikipedia.org/wiki/Auto_racing

WALTER, Benjamin. 1955. *Illuminations: Essays and Reflections*. Frankfurt: Suhrkamp Verlag.

BATISTA ŠTADER, Elen. *Verski turizem cveti in postaja vse pomembnejši del turistične panoge* [Televizijski posnetek]. Ljubljana: RTV Slovenija. Predvajano na TV Slovenija 15.8.2012

Berlin Motor Show. [internet]. [citirano 18. 2. 2017]. Dostopno na naslovu:

https://en.wikipedia.org/wiki/Berlin_Motor_Show

Bisomess travel. [internet]. [citirano 19.2.2017]. Dostopno na naslovu:

https://en.wikipedia.org/wiki/Business_travel

BOGATAJ, J., 1992. *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.

Camino de Santiago. [internet]. [citirano 18. 2. 2017]. Dostopno na naslovu:

https://en.wikipedia.org/wiki/Camino_de_Santiago#Medieval_route

CVIRN, J. ; STUDEN, A. 2010. *Zgodovina 3*. Ljubljana: DZS.

Dr. STROJIN, Tone, 1999. *Gornišтво : izbrana poglavja iz sociologije gornišťva*. Ljubljana : Tuma. ISBN 961-6245-28-7

Dr. STROJIN, Tone, 2009. *Zgodovina slovenskega planinstva : Slovenska planinska organizacija : 1893-1948-2003*. 1. Izd. Radovljica : Didakta. ISBN 978-961-261-092-0

ecoDestinations – Europe. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:

<https://www.ecotourism.org/ecodestinations-europe>

Eko turizem - turizem za prihodnje rodove. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:

<http://www.rusevec.com/eko-turizem.html>

Ekološki turizem na slovenskih ekoloških kmetijah. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:

http://www.itr.si/podrocja_dela/ekoturizem

Ekološki turizem še išče svojo pot. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:

<http://www.rtvsl.si/tureavanture/novice/ekoloski-turizem-se-isce-svojo-pot/200037>

Epidaver. [internet]. [citirano: 19.2.2017]. Dostopno na spletnem na spletnem naslovu:

<https://sl.wikipedia.org/wiki/Epidaver>

EU podpora industrijskemu in kulturnemu turizmu. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:

<http://www.mk-projekt.si/sl/direktni-eu-razpisi/eu-podpora-industrijskemu-in-kulturnemu-turizmu/>

Europa Nostra. [internet]. [citirano 8.2.2015]. Dostopno na naslovu: <http://www.europanostra.org/>

FIORIN, Alberto. 1989. *Fanti e denari. Sei secoli di giochi d'azzardo*. Venezia: Arsenale Editrice.

GAMS, Ivan. 1998. *Geografske značilnosti Slovenije : Turizem*. 1 izd., 2. nat. Ljubljana : Mladinska knjiga. ISBN 86-11-15392-8

Global report on shopping tourism. [internet]. [citirano 18. 02. 2017]. Dostopno na naslovu:
http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/am9-shopping-report_v2.pdf

GOSAR, A. in JERŠIČ, M. 2006. *Slovenija turistični vodnik: Celovit vodnik za odkrivanje naravnih in kulturnih lepot*. Ljubljana: Mladinska knjiga

GTI-Treffen. [internet]. [citirano 18. 2. 2017]. Dostopno na naslovu: <https://de.wikipedia.org/wiki/GTI-Treffen>

Hajj. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: <https://en.wikipedia.org/wiki/Hajj>

History. [internet]. [citirano 18. 2. 2017]. Dostopno na naslovu: <http://www.americanpilgrims.org/history>.

Industrial heritage and agri/rural tourism in Europe. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/495840/IPOL-TRAN_ET\(2013\)495840_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/495840/IPOL-TRAN_ET(2013)495840_EN.pdf)

Industrijski turizem. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:
https://sl.wikipedia.org/wiki/Industrijski_turizem

International Motor Show Germany. [internet]. [citirano 18. 2. 2017]. Dostopno na naslovu:
https://en.wikipedia.org/wiki/International_Motor_Show_Germany

Istra- zgodovina. [internet]. [citirano, 20. 2. 2017]. Dostopno na naslovu:
<http://www.istra.hr/.../zgo.../zgodovina-turizma-v-savudriji>

Izzivi slovenskega ekoturizma. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:
<http://ekoglobal.net/izzivi-slovenskega-ekoturizma/>

Jakobova pot. [internet]. [citirano 18. 2. 2017]. Dostopno na naslovu:
https://sl.wikipedia.org/wiki/Jakobova_pot.

James, son of Zebedee. [internet]. [citirano 18. 2. 2017]. Dostopno na naslovu:
https://en.wikipedia.org/wiki/James,_son_of_Zebedee

Jamski turizem. [internet]. [citirano 17.2.2017]. Dostopno na spletnem naslovu:
<http://www.razvojkrasa.si/si/turizem/11/article.html>

JERŠIČ, M., 1987: *Osnove turizma*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

KLEMENČIČ, Marijan. M, in LIPOVŠEK, Igor. 2002. *Geografija Slovenije1 : Turizem*.1. izd., 1. nat. Ljubljana : DZS. ISBN 86-341-2585-

KRANJC, Andrej. 1990. *Dolenjski kraški svet: jamski turizem*. Novo mesto: Tiskarna Novo mest

List of Christian pilgrimage sites. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Christian_pilgrimage_sites#Eastern_Christianity

LESNIK, Jože. 2000. *Zgodovina in teorija iger*. Internetno gradivo

- Lurd*. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Lurd>
- Maribor*. 2016. [internet]. [citirano: 13. 2. 2017]. Dostopno na naslovu: <https://www.slovenia.info/sl/destinacije/mesta/maribor>
- MAVRI, Renata*. 2011. *Turizem in rekreacija na podeželju*. [internet]. [citirano 5. februar. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: http://www.impletum.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/Turizem_in_rekreacija_na_podezelju-Mavri.pdf
- Medicinski turizem*. [internet]. [citirano: 19.2.2017]. Dostopno na spletnem na spletnem naslovu: <http://www.inesko.si/medicinski-turizem/>
- Medjugorje*. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: <https://en.wikipedia.org/wiki/Medjugorje>
- MEGLIČ, L. Medicinski turizem, realnost tudi za Slovence*. [internet]. [citirano: 19.2.2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.potnik.si/zdravstveni-turizem---realnost-tudi-za-slovence.html>
- Mice*. [internet]. [citirano 19.2.2017]. Dostopno na naslovu: http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Turizmas/2013/12_turizmo_forumas/17d.%2015.40pm%20Mrs.%20Antonioli.pdf
- Muzeji*. [internet]. [citirano: 5. 3. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.delo.si/kultura/razstave/10-naj-naj-najbolj-obiskani-muzeji.html>
- Muzeji*. [internet]. [citirano: 5. 3. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Muzej>
- Muzeji*. [internet]. [citirano: 5. 3. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.planet.si/zabavno/zanimivost/foto-najbolj-nenavadni-muzeji-od-stranisc-in-mucilnih-naprav-do-las-in-plisastih-zajckov.html>
- Nakupovalni turizem: Kam Slovenci romajo kot nekoč v Trst?* [internet]. [citirano 18. 02. 2017]. Dostopno na naslovu: <http://www.regionalobala.si/novica/nakupovalni-turizem-kam-slovenci-romajo-kot-nekoc-v-trst>
- PELENGIČ, Dragan. 2006. *Širše zunanje okolje mega zabavišč*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta. Specifično delo.
- PERTOT, Saša. 2009. *Igre na srečo nekoč in danes*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Diplomsko delo
- Poslovni turizem*. [internet]. [citirano 19.2.2017]. Dostopno na naslovu: http://studentski.net/gradivo/vis_scv_git_dtd_sno_kongresni_turizem__poslovni_turizem_01?r=1
- Postojnska jama*. [internet]. [citirano 17.2.2017]. Dostopno na naslovu: https://sl.wikipedia.org/wiki/Postojnska_jama
- RADOVANOVIČ, S. in VARL, V. in ŽIBERNA, I., 1996. *Podravje: Maribor Ptuj*. Murska Sobota: Pomurski tisk d. d..
- Razvoj ekoturizma v Sloveniji*. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: <http://www.turisticna-zveza.si/Misel/4/razvojEKOturizma.pdf>

Razvoj športnega turizma. [internet]. [citirano 08. 10. 2011]. Dostopno na naslovu: ftp://www.ediplome.fm-kp.si/fojkar_martina_20120220.pdf

Religious tourism. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: https://en.wikipedia.org/wiki/Religious_tourism

Retrospektiva turizma Istre. [internet]. [citirano, 20. 2. 2017]. Dostopno na naslovu : <http://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-6963-75-6.pdf>

Romanja, najstarejša oblika turizma. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: <http://www.delo.si/druzba/trip/romanja-najstarejsa-oblika-turizma.html>

Sanctuary of Fátima. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: https://en.wikipedia.org/wiki/Sanctuary_of_F%C3%A1tima

Seaside resort. [internet]. citirano [19.2.2017]. Dostopno na naslovu: https://en.wikipedia.org/wiki/Seaside_resort

Shopping tourism, key for destination marketing. [internet]. [citirano 18. 02. 2017]. Dostopno na naslovu: <http://media.unwto.org/press-release/2016-01-25/shopping-tourism-key-destination-marketing>

Sveti Jakob. [internet]. [citirano 18. 2. 2017]. Dostopno na naslovu: https://sl.wikipedia.org/wiki/Sveti_Jakob

Športni turizem kot velik poslovni izziv. [internet]. [citirano 03. 04. 2012]. Dostopno na naslovu: <https://www.finance.si/348065?cctest&>

Športni turizem. [internet]. [citirano 10. 08. 2012]. Dostopno na naslovu: <http://www.delo.si/mnenja/blog/sportni-turizem.html>

The History of Medical Tourism. [internet]. [citirano: 19.2.2017]. Dostopno na spletnem na spletnem naslovu: <https://www.health-tourism.com/medical-tourism/history/>

To si enostavno morala imeti! - nakupovalni turizem v vzhodni Evropi. [internet]. [citirano 18. 02. 2017]. Dostopno na naslovu: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-FWSWEEH3/?query='contributor%3DŠvab%2C+Alenka'&pageSize=25>

Top 10 ecotourism experiences in europe. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: <http://mynatour.org/destination/top-10-ecotourism-experiences-europe>

Turizem po svetu. [internet]. [citirano 18. 02. 2017]. <https://prezi.com/bzziradoxzli/turizem-po-svetu/>

TURK, Tadej. 2011. Razvoj turizma v Mariboru. Maribor, 2011. [internet]. [citirano: 11. 2. 2017]. Dostopno na naslovu: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=23847>

Verski turizem cveti in postaja vse pomembnejši del turistične panoge. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: <https://www.rtvsllo.si/tureavanture/novice/verski-turizem-cveti-in-postaja-vse-pomembnejši-del-turistične-panoge/289512>

Verski turizem vse bolj cveti. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: <http://www.zurnal24.si/verski-turizem-vse-bolj-cveti-clanek-164994>

Verski turizem. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu: <http://m.slovenia.info/si/verski-turizem>

What is Ecotourism?. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:
<https://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism>

Zgodovina jamskega turizma. [internet]. [citirano 17.2.2017]. Dostopno na spletnem naslovu:
<http://www.razvojkrasa.si/si/turizem/96/article.html>

Znamenitosti iz ropotarnice zgodovine. [internet]. [citirano 18.2.2017]. Dostopno na naslovu:
<http://www.delo.si/druzba/trip/znamenitosti-iz-ropotarnice-zgodovine.html>

ZORKO, D., 1999. *Uvod v turizem.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.